
OSAGÁN
us·sgéalta·eile·

Connraḋ na Gaeḋilge

Tír is Teanga

Íosagán

agus

Sgéalta Eile.

Pádraic
Mac Piarais
do sgríoḃ.

Connraḋ na Gaeḋilge
do ċuir amaċ.
Baile Áṫa Cliaṫ,
1907.

An Clár.

Ins an "gClaiḋeaṁ Soluis," i gcaiṫeaṁ na mbliaḋan 1905 agus 1906, a cuireaḋ na sgéalta so i gcló de'n ċéad uair. Sgríoḃaḋ tús sgéil "An tSagairt" ar an nuaḋ le haġaiḋ an leaḃráin seo, agus cuireaḋ aṫruġaḋ beag ar na sgéaltaiḃ eile annso 's annsúd.

Táim fá ċomaoin ṁóir ag mo ċaraid óg, Colm Ó Neaċtain, ar uċt ar ṫug sé ḋom de ċongnaṁ agus mé i n-éadan an leaḃair seo. Is é a ċuir na focla sa bḟoclóir i ndiaiḋ a ċéile tar éis iad a sgríoḃaḋ dom-sa. B'ḟéidir, le congnaṁ Dé, go mbeinn-se ag cuidiuġaḋ leis-sean le slaċt a ċur ar leaḃair fá ċeann deiċ mbliaḋan eile, má's slán dúinn ar aon.

P Mac P.

·Réaṁráḋ·



Ag cur na sgéalta so i n-eagar ḋom, ní hiongnaḋ go ḃfuil mo smaointe ar na cáirdiḃ a d'innis ḋom iad agus ar an áit uaigniġ ar ċiumais na hÉireann i n-a ḃfuil a gcoṁnaiḋe. Feicim os coṁair mo ṡúl taoḃ tíre cnocaċ ġleanntaċ aiḃneaċ loċaċ; beanna móra ag bagairt a mullaċ ar imeall na spéire sa gceárd ṫiar aduaiḋ; cuan caol caointeaċ ag síneaḋ isteaċ ó'n ḃfairrge ar gaċ taoḃ de ros; an ros ag árduġaḋ aníos ó ċrioslaċ an ċuain, aċt gan an iomarca aoirde ann i gcóiṁṁeas leis na cnocaiḃ má-gcuairt nó leis na beannaiḃ i gcéin; cnuasaċ beag tiġte i ngaċ gleann-

tán is mám sléiḃe, agus boṫán fánaċ annso is annsúd ar ġualainn na gcnoc. Feicṫear ḋom go gcluinim crónán na n-eas is na n-aḃann, glaoḋ binn na feadóige is an ċrotaiġ, agus glór íseal na ndaoine ag coṁráḋ cois teineaḋ. . . . Mo ḃeannaċt leat, a leaḃráin, go Ros na gCaoraċ is ċuig a ḃfuil ann dem' ċáirdiḃ! . . .

Is ó na “patairíḃ beaga” a d'ḟeiceaḋ sean-Ṁaitias ag déanaṁ grinn dóiḃ féin ar an “ḃfaiṫċe” a ċuala mé bunáite an ċéad sgéil. Ḃíonn siad ann i gcoṁnaiḋe, gaċ tráṫnóna gréine is gaċ maidin ḃreaġ Doṁnaiġ, ag riṫeaċt is ag caiṫeaṁ léim go díreaċ mar a ḃídís nuair a ṡuiḋeaḋ sean-Ṁaitias ag breaṫnuġaḋ orṫa. Ní ḟacas-sa Íosagán i n-a measg riaṁ, aċt ní móide naċ mbíonn sé ann i n-a ḋiaiḋ sin. Naċ ḃfuil a ḋúil i ḃeiṫ ag gáirdeaċas ar an talaṁ agus naċ é a aoiḃneas a ḃeiṫ i ḃfoċair clainne a Aṫar? . . . Tá innsiġṫe agam sa sgéal féin cia an áit agus cia an

tráṫ a gcuala mé "An Sagart." Is maiṫ is cuiṁneaċ liom teaċ beag Nóra, agus an ḃeanín láġaċ í féin, agus an triúr páiste. Tá Páraic ag frioṫáil an Aifrinn anois, agus is clos dom go ḃfuil "Fromsó fram-só" de ġlan-ṁeaḃair ag Taimín. . . . Is ó Ḃríġidín féin a ċuala mé eaċtra Ḃairbre. Tráṫnóna dá ndeaċamar isteaċ ar Oileán na Raiṫniġe, mise agus ise, is eaḋ d'innis sí ḋom é, agus sinn i n-ar suiḋe ar ḃruaċ an loċa ag breaṫnuġaḋ anonn ar an Aill Ṁóir. Ṫaisbeán sí uaiġ Ḃairbre ḋom an tráṫnóna céadna tar éis teaċt a ḃaile ḋúinn, agus ḃain sí geallaḋ díom go gcuirfinn paidir le hanam a carad gaċ oiḋċe le mo ḃeo. Ḃéiḋ Bríġidín ag dul ar sgoil an ḃliaḋain seo ċugainn, agus is dóiġ go mbéiḋ sí i n-ann sgéal Ḃairbre a léiġeaḋ amaċ annso. Tá súil agam go dtaiṫneoċaiḋ sé léiṫi. . . . Maidir le "Eoġainín na nÉan," níl a ḟios agam cia uaiḋ a gcuala mé é, munab ó na fáinleogaiḃ féin é. 'Seaḋ, feicṫear ḋom

gurab iad a d'innis ḋom é tráṫnóna áiriṫe dá raiḃ mé sínte ar an bfraoċ ag féaċaint orṫa ag eiteall anonn is anall os cionn Loċ Eireaṁlaċ. Cia uaiḋ a gcuala na fáinleoga tús an sgéil, ní' mé? Ó'n gcéirsiġ agus ó'n ngealḃan buiḋe úd a raiḃ a neadraċa i gclaiḋe an ġarrḋa, b'ḟéidir.

Ḋíḃ-se, a ċáirde dílse, a luċt innsiġṫe mo sgéalta idir ḃeag agus ṁór, toirḃirim agus tioḋlacaim an leaḃrán so.

PÁDRAIC MAC PIARAIS.



Íosagán.



Íosagán.

Ḃí sean-Ṁaitias i n-a ṡuiḋe le hais a ḋorais. An té ġaḃfaḋ an bóṫar, ṡílfeaḋ sé gur dealḃ cloiċe nó marmair a ḃí ann—sin nó duine marḃ—mar ní ċreidfeaḋ sé go ḃféadfaḋ fear beo fanaċt ċoṁ ciúin, ċoṁ socair sin. Ḃí a ċeann cromṫa aige agus cluas air ag éisteaċt. Is iomḋa sin fuaim ċeolṁar a ḃí le cloisteáil, an té a mbeaḋ áird aige orṫa. Ċuala sean-Ṁaitias olagán na dtonn ar na carraigreaċaiḃ agus monaḃar an tsruiṫleáin ag sileaḋ leis an gcloċar. Ċuala sé sgréaċ na cuirre éisg ó'n dúirling, agus géimneaċ na mbó ó'n mbuaile, agus geal-ġáire na bpáistí ó'n ḃfaiṫċe. Aċt ní le ceaċtar aca so a ḃí sé ag éisteaċt ċoṁ haireaċ sin—cé go mbaḋ ḃinn leis iad go léir—aċt le glór glé glinn cluig an Aifrinn a ḃí ag teaċt ċuige le gaoiṫ i gciúineadas na maidne.

Ḃí na daoine ar fad bailiġṫe leo ċuig an Aifreann. Ċonnaic sean-Ṁaitias ag gaḃáil ṫairis iad, i n-a

nduine 's i n-a nduine nó i n-a mion-dreamannaiḃ. Ḃí na gearr-ḃodaiġ ag riṫ 's ag léimneaċ. Ḃí na cailíní ag siosgaḋ cainnte go meiḋreaċ. Ḃí na mná ag coṁráḋ os íseal. Ḃí na fir i n-a dtost. Mar sin a ṫriallaidís an bóṫar gaċ Doṁnaċ. Mar sin a ṡuiḋeaḋ sean-Ṁaitias ar a ċaṫaoir ag breaṫnuġaḋ orṫa nó go dtéiḋidís as aṁarc. Ṫriall siad ṫairis an ṁaidin áiriṫe seo mar ba ġnáṫaċ. D'ḟan an sean-ḟear ag féaċaint orṫa go dtí go raiḃ críoċ leis an ngleo is leis an bḟoṫram, go dtí gur ġlan an plód deireannaċ barr árdáin na cille, go dtí naċ raiḃ le feiceál aċt bóṫar fada díreaċ ag síneaḋ amaċ is é bán, go dtí naċ raiḃ fágṫa ar an mbaile aċt corr-ṡean-duine i n-a leabaiḋ, na páistí ag cleasaiḋeaċt ar an bḟaiṫċe, agus é féin i n-a ṡuiḋe le hais a ḋorais.

Ní ṫéiḋeaḋ sean-Ṁaitias ċuig teaċ an ṗobail. Níor éist sé "an tAifreann binn" le tuilleaḋ is trí sgór bliaḋain. Ḃí sé i n-a ógánaċ



mar· sin· ṫriallaidis ·an·
·bóṫar· gaċ · domnaċ

luaṫ láiḋir an uair ḋeireannaċ a ċoisrig sé é féin i láṫair an ṗobail, agus anois ḃí sé i n-a ṡean-ḟear ċríon ċaiṫte, a ċuid gruaige liaṫ-ḃán, ruic i n-a éadan, a ṡlinneáin cromṫa. Níor ḟeac sé a ġlún i bḟiaḋnaise Dé ar feaḋ na dtrí scór bliaḋain sin; níor ċuir sé paidir ċum a Ċruṫuiġṫeora; níor ġaḃ sé buiḋeaċas le n-a Ṡlánuiġṫeoir. Fear ann féin a b'eaḋ sean-Ṁaitias.

Ní raiḃ a ḟios ag éinne go cé an fáṫ naċ dtéiḋeaḋ sé ar Aifreann. Duḃairt daoine nár ċreid sé go raiḃ aon Dia ann. Duḃairt daoine eile go ndearna sé peacaḋ uaṫḃásaċ éigin i dtús a ṡaoġail, agus nuair naċ dtiuḃraḋ an sagart absolóid dó ar faoistean, gur ṫáinig cuṫaċ feirge air agus gur ṁionnuiġ sé naċ dtaoḃóċaḋ sé sagart ná séipéal le n-a ḃeo arís. Duḃairt daoine eile—aċt ní deirtí é seo aċt i gcogar cois teineaḋ nuair a ḃíoḋ na sean-daoine ag seanċus leo féin tar éis dul a ċodlaḋ do na páistiḃ—duḃradar so gur ḋíol sé a anam le Fear Mór áiriṫe a

casaḋ ḋó uair ar ṁullaċ Ċnuic an Daiṁ agus naċ leigfeaḋ an té seo ḋó an tAifreann a ċleaċtaḋ. Níl a ḟios agam an fíor bréag na sgéalta so, aċt tá a ḟios agam nár facṫas sean-Ṁaitias ag Aifreann Dé le cuiṁne cinn an duine ba sine ar an mbaile. Duḃairt Cuimín Ó Niaḋ, sean-ḟear a fuair bás cúpla bliaḋain roiṁe seo i n-aois a ḋeiċ mbliaḋan is ceiṫre sgór, go ḃfaca sé féin ann é nuair a ḃí sé i n-a stócaċ.

Ná síltear go mba ḋroċ-ḋuine sean-Ṁaitias. Ḃí sé i n-a ḟear ċoṁ macánta, ċoṁ simpliḋe, ċoṁ nádúrṫa is a casfaiḋe ort i do ṡiuḃal lae. Níor cluineaḋ as a ḃéal riaṁ aċt an deaġ-ḟocal. Ní raiḃ dúil aige i n-ól ná i gcoṁluadar, i n-ór ná i maoin. Ḃí sé boċt, aċt is minic a roinneaḋ sé le daoiniḃ ba ḃoiċte 'ná é. Ḃí truaġ aige do'n easlán. Ḃí trócaire aige do'n truaġán. Ḃí moḋ agus meas ag fearaiḃ eile air. Ḃí gean ag na mnáiḃ, ag na páistiḃ, agus ag na hainṁiḋṫiḃ ḋó; agus ḃí gean aige-sean ḋóiḃ-sean agus do gaċ níḋ atá gráḋṁar croiḋe-ġlan.

B'ḟearr le sean-Ṁaitias coṁráḋ ban 'ná coṁráḋ fear. Aċt b'ḟearr leis coṁráḋ malraċ is girrseaċ 'ná coṁráḋ fear ná ban. Deireaḋ sé gur tuigseanaiġe na mná 'ná na fir agus gur tuigseanaiġe na páistí 'ná ceaċtar aca. Is i ḃfoċair an dreama óig a ċaiṫeaḋ sé an ċuid is mó dá aimsir ḋíoṁaoiniġ. Ṡuiḋeaḋ sé leo i gcúinne tiġe ag innseaċt sgéalta ḋóiḃ nó ag baint sgéalta asta. B'iongantaċ iad a ċuid sgéalta. Ḃí Eaċtra an Ġiorráin Ġlais ar ḋeireaċt an doṁain aige. B'é an t-aon tsean-duine ar an mbaile é a raiḃ sgéal Ṗréaċáin na gCearc 's an Dreoilín i gceart aige. Naċ é a ċuireaḋ sgannraḋ ar na páistíḃ is é ag aiṫris ar "fú fá féasóg" Ḟaṫaiġ an Dá Ċeann, is naċ é a ḃaineaḋ na gáirí asta ag cur síos ar imṫeaċtaiḃ an Ṗíobaire i gCaisleán an tSeilmide! Agus na haṁráin a ḃí aige! B'ḟéidir leis leanḃ breoiḋte a ṁeallaḋ ċum suain le n-a—

"Seoiṫín seó, is codail, a ṗeata,
Tá an sluaġ siḋe amuiġ ag siuḃal an
ġleanna!"

nó ṫiocfaḋ leis líon tiġe de ṗáirtiḃ
a ċur i dtriṫíḃ gáire le n-a—
"Ḣaiḋ didil dum, an cat is a ṁáṫair,
A d'imṫiġ go Gaillim ag marcaiḋeaċt
ar ḃárdal!"

Agus naċ aige ḃí na sean-ranna greannṁara; agus na cruaiḋ-ċeisteanna deacra; agus na toṁaiseanna breaġṫa! Maidir le cluiċiḃ, cá raiḃ an té, fear, bean, nó páiste, a d'ḟéadfaḋ "Lúrabóg, Lárabóg" nó "An Ḃuiḋean Ḃalḃ" a coinġḃeáil ar siuḃal leis?

San uair ḃreaġ is ar ṫaoiḃ an ċnuic nó ag siuḃal na bportaċ a d'ḟeicfeá sean-Ṁaitias is a ċomráḋaiḋṫe beaga, é ag míniuġaḋ sliġe ḃeaṫaḋ na siogán is na míol gcríonna dóiḃ, nó ag ríoṁaḋ sgéalta i dtaoiḃ na gráinneoige is an iorraiḋ ruaiḋ. Tamall eile dóiḃ ag bádóireaċt, maide ráṁa ag an sean-ḟear, ceann eile ag buaċaillín beag éigin, agus b'ḟéidir gearr-ċaile ag stiúraḋ. Is minic a ċluineaḋ na daoine a ḃíoḋ ag obair i n-aice na trága gárṫa áṫais an bpáistí ag ceaċt ċuca ó ḃéal an

ċuain, nó b'ḟéidir glór ḟean-Ṁaitiais is é ag gaḃáil fuinn—

"Óró! mo ċuraiċín Ó!
Is óró! mo ḃáidín!"—

nó rud éigin mar é.

Ṫagaḋ faitċíos ar ċuid de na máiṫreaċaiḃ sgaiṫte agus deiridís le ċéile nár ċeart dóiḃ leigean dá gclainn an oiread sin aimsire a ċaiṫeaṁ i ḃfoċair ḟean-Ṁaitiais—"fear naċ dtaiṫiġeann ord ná Aifreann." Uair aṁáin noċt bean aca na smaointe seo do'n Aṫair Seaġán. 'Sér'd dubairt an sagart—

"Ná bac leis na páistiḃ boċta," ar seisean. "Ní ḟéadfaidís a ḃeiṫ i gcoṁluadar ní b'ḟearr."

"Aċt deirtear liom naċ gcreideann sé i nDia, a Aṫair."

"Is iomḋa naoṁ 'sna Flaiṫis indiu nár ċreid i nDia tráṫ dá ṡaoġal. Agus cogair mé seo. Muna ḃfuil gráḋ ag sean-Ṁaitias do Ḋia—rud naċ feasaċ duit-se nó dom-sa—is iongantaċ an gráḋ atá aige do'n níḋ is áilne 's is glaine dár ċruṫuiġ Dia—anam gléigeal an páiste. Ḃí an

gráḋ céadna ag an Slánuiġṫeoir féin agus ag na naoṁaiḃ is glóirṁaire ar neaṁ dóiḃ. Cá ḃfios dúinn naċ iad na páistí a ṫarrainġeoċaḋ sean-Ṁaitias go glún an Slánuiġṫeora fós?”

Agus fágaḋ an sgéal mar sin.

An ṁaidin Doṁnaiġ seo d'ḟan an sean-ḟear ag éisteaċt nó gur stad clog an Aifrinn dá ḃualaḋ. Nuair a ḃí deireaḋ leis, leig sé osnaḋ, mar leigfeaḋ an té a mbeaḋ cuṁa is tuirse air, agus ṫug sé a aġaiḋ ar an mbuiḋin ṁalraċ a ḃí ag súgraḋ dóiḃ féin ar an ngiodán féir—an “ḟaiṫċe” a ḃeireaḋ sean-Ṁaitias air—ag an gcros-ḃóṫar. Ḃí aiṫne ag sean-Ṁaitias ar gaċ pataire ceann-ċataċ cos-noċtuiġṫe aca. Níorḃ' ḟearr leis caiṫeaṁ aimsire ar biṫ 'ná ḃeiṫ i n-a ṡuiḋe annsin ag breaṫnuġaḋ orṫa is ag éisteaċt leo. Ḃí sé 'gá gcoṁaireaṁ, ag féaċaint cia aca dá ċáirdiḃ ḃí ann agus cia aca ḃí imṫiġṫe 'un an Aifrinn leis na daoiniḃ fásta, nuair a ṫug sé fá deara páiste i n-a measg naċ ḃfaca sé riaṁ

roiṁe. Garsúr beag donn, a raiḃ cóta bán air mar ḃí ar gaċ malraċ eile, agus é gan bróga gan caipín, mar is gnáṫaċ le páistíḃ an Iarṫair. Ḃí éadan an ṁalraiġ seo ċoṁ soillseaċ leis an ngréin, agus facṫas do ṡean-Ṁaitias go raiḃ mar ḃeaḋ gaeṫe soluis ag teaċt ó n-a ċeann. An ġrian ag lonnraḋ ar a ċuid gruaige, b'ḟéidir.

Ḃí iongnaḋ ar an sean-ḟear fá an bpáiste seo ḟeiceál, mar níor ċuala sé go raiḃ aon strainséaraí tar éis teaċt ar an mbaile. Ḃí sé ar tí dul anonn agus duine de na sguraċaiḃ beaga a ċeistniuġaḋ i n-a ṫaoiḃ, nuair a ċuala sé gleo is gliadar na ndaoine ag teaċt a ḃaile ó'n Aifreann. Níor airiġ sé an uair ag sleaṁnuġaḋ ṫairis fad is ḃí a áird ar ċleasaiḃ na ngarsúr. Ḃeannuiġ cuid de na daoiniḃ ḋó ag gaḃáil ṫairis dóiḃ is ḃeannuiġ seisean dóiḃ-sean. Nuair a ṫug sé súil ar an sgata malraċ arís, ní raiḃ an páiste deorata i n-a measg.

. . . .

An Doṁnaċ i n-a ḋiaiḋ sin ḃí sean-Ṁaitias i n-a ṡuiḋe le hais a ḋorais, mar ba ġnáṫaċ. Ḃí an pobal bailiġṫe siar ċuig an Aifreann. Ḃí an dream óg ag riṫeaċt is ag caiṫeaṁ léim ar an ḃfaiṫċe. Ag riṫeaċt is ag caiṫeaṁ léim i n-a ḃfoċair ḃí an páiste deoraṫa. D'ḟéaċ Maitias air ar feaḋ i ḃfad, mar ṫug sé taiṫneaṁ a ċroiḋe ḋó i ngeall ar áilneaċt a ṗearsan agus gile a éadain. Sa deireaḋ ġlaoiḋ sé anall ar ḋuine de na buaċaillíḃ beaga.

"Cia hé an malraċ údan ḟeicim in ḃur measg le coicṫiġis, a Ċóilín?" ar seisean—"é sin a ḃfuil an cloigeann donn air,—aċt fainic naċ bán-ruaḋ atá sé: níl a ḟios agam an duḃ nó fionn é 's an ċaoi a ḃfuil an ġrian ag sgallaḋ air. An ḃfeiceann tú anois é—é sin atá ag riṫ ċugainn?"

"Sin é Íosagán," adeir an sguraċ beag.

"Íosagán?"

"Sin é an t-ainm a ṫugas sé air féin."

"Cia ḋár díoḃ é?"

"Níl a ḟios agam, aċt deir sé go ḃfuil a Aṫair i n-a Ríġ."

"Cé gcoṁnuiġeann sé?"

"Níor innis sé é sin riaṁ dúinn, aċt deir sé naċ fada uainn a ṫeaċ."

"An mbíonn sé i n-éindiġ liḃ go minic?"

"Bíonn, nuair a ḃíos sinn ag caiṫeaṁ aimsire dúinn féin mar seo. Aċt imṫiġeann sé uainn nuair a ṫagas daoine fásta sa láṫair. Féaċ! tá sé imṫiġṫe ċeana!"

Ḃreaṫnuiġ an sean-ḟear, agus ní raiḃ ann aċt na malraiġ a raiḃ aiṫne aige orṫa. Ḃí an Páiste ar a dtug an gasúirín "Íosagán" ar iarraiḋ. An nóiméad céadna cluineaḋ foṫram is tormán na ndaoine ag filleaḋ ó'n Aifreann.

. . . .

An ċéad Ḋoṁnaċ eile tuit gaċ níḋ amaċ díreaċ mar tuit an dá Ḋoṁnaċ roiṁe sin. Ḃailiġ an pobal siar mar ba ġnáṫaċ agus fágaḋ an sean-ḟear agus na páistí leo féin ar an mbaile. Ṫug croiḋe ṡean-Ṁaitiais léim i n-a

Lár nuair a ċonnaic sé an Páiste Neaṁḋa i n-a measg arís.

D'éiriġ sé. Ċuaiḋ sé anonn agus ṡeas sé i n-a aice. Ṫar éis tamaill i n-a ṡeasaṁ ḋó gan corruiġe, ṡín sé a ḋá láiṁ ċuige agus laḃair sé de ġlór íseal—

“A Íosagáin!”

Ċuala an Leanḃ é agus ṫáinig sé ċuige ar riṫ.

“Tar i leiṫ is suiḋ ar mo ġlúin go fóillín, a Íosagáin.”

Ċuir an Páiste a láṁ i láiṁ ṫanaiḋ ċnapaiġ an tsean-ḟir agus ṫriall-adar cos ar ċois treasna an ḃóṫair. Ṡuiḋ sean-Ṁaitias ar a ċaṫaoir agus ṫarraing Íosagán le n-a ḃrollaċ.

“Cé gcoṁnuiġeann tú, a Íosagáin?” ar seisean, ag labairt ós íseal i gcoṁnaiḋe.

“Ní fada as so mo Ṫeaċ. Cad ċuige naċ dtagann tú ar ċuairt ċugam?”

“Ḃeaḋ faitċíos orm i dteaċ ríoġḋa. Innsiġṫear ḋom go ḃfuil t'Aṫair i n-a Ríġ.”

“Is é Árd-Rí an Doṁain é. Aċt níor ġábaḋ ḋuit faitċíos a ḃeiṫ ort

roiṁe. Tá sé lán de ṫrócaire is de ġráḋ."

"Is baoġlaċ liom nár ċoinġḃiġ mé a ḋliġe."

"Iarr maiṫeaṁnas air. Déanfad-sa is mo Ṁáṫair eadarġuiḋe ar do ṡon."

"Is truaġ liom naċ ḃfaca mé roiṁe seo ṫú, a Íosagáin. Cé raiḃ tú uaim?"

"Ḃí mé annso i gcoṁnaiḋe. Ḃím ag tairsteal na mbóṫar is ag siuḃal na gcnoc is ag treaḃaḋ na dtonn. Ḃím i lár an ṗobail nuair ċruinniġeas siad isteaċ i mo Ṫeaċ. Ḃím i measg na bpáistí ḟágas siad i n-a ndiaiḋ ag cleasaiḋeaċt ar an tsráid."

"Ḃí mise ró-ḟaitċeaċ—nó ró-uaiḃreaċ—le dul isteaċ i do teaċ, a Íosagáin; aċt fuair mé i measg na bpáistí ṫú."

"Níl aon am ná áit dá mbíonn páistí ag súgraḋ dóiḃ féin naċ mbím-se i n-a ḃfoċair. Amannta ċíonn siad mé; amannta eile, ní ḟeiceann."

"Ní ḟaca mise riaṁ ṫú go dtí le goirid."

"Bíonn na daoine fásta dall."

"Agus i n-a ḋiaiḋ sin geallaḋ ḋom ṫú feiceál, a Íosagáin?"

"Ṫug m'Aṫair cead dom mé féin a ḟoillsiuġaḋ duit de ḃríġ gur ṫug tú grá dá ṗáirtiḃ beaga."

Cluineaḋ glórṫa na ndaoine ag filleaḋ ó'n Aifreann.

"Caiṫfiḋ mé imṫeaċt anois uait."

"Leig dom imeall do ċóta a ṗógaḋ, a Íosagáin."

"Déan."

"An ḃfeicfiḋ mé arís tú?"

"Feicfir."

"Cia an uair?"

"Anoċt."

Leis an ḃfocal sin ḃí sé imṫiġṫe.

"Feicfiḋ mé anoċt é!" arsa sean-Ṁaitias agus é ag dul isteaċ sa teaċ.

. . . .

Ṫáinig an oiḋċe fliuċ stoirmeaṁail. Cluineaḋ na tonntraċa móra ag brisead le fuamán i n-aġaiḋ an ċladaiġ. Bí na crainn ṫart timċeall an teaċ an ṗobail ag luasgaḋ is ag

lúbaḋ le neart na gaoiṫe. (Tá an séipéal ar árdán atá ag tuitim le fánaiḋ síos go fairrge). Ḃí an tAṫair Seaġán ar tí a leaḃar a ḋúnaḋ agus a ṗaidrín a ráḋ nuair a ċuala sé an torann mar a ḃeaḋ duine ag bualaḋ an dorais. D'éist sé ar feaḋ sgaṫaiṁ. Ċuala sé an torann arís. D'éiriġ sé ó'n teiniḋ, ċuaiḋ go dtí an doras, agus d'osgail é. Ḃí garsúr beag fir i n-a ṡeasaṁ ar lic an dorais—garsúr nár ċuiṁneaċ leis an sagart a ḟeiceál riaṁ roiṁe. Ḃí cóta bán air agus é gan bróga gan caipín. Ḟacṫas do'n tsagart go raiḃ gaeṫe soluis ag lonnraḋ ó n-a ġnúis agus timċeall a ṁullaiġ. An ġealaċ a ḃí ag taiṫneaṁ ar a ċaoṁ-ċeann donn, b'ḟéidir.

"Cia tá annso agam?" ars' an tAṫair Seaġán.

"Cuir ort ċoṁ tapaiḋ 's is féidir leat é, a Aṫair, is buail soir go dtí teaċ ṡean-Ṁaitiais. Tá sé i mbéalaiḃ báis."

Níor ṫeastuiġ an dara focal ó'n sagart.

"Suiḋ annso go mbíḋ mé réiḋ,"

ar seisean. Aċt nuair a ṫáinig sé ṫar ais, ḃí an teaċtaire beag imṫiġṫe.

Ḃuail an tAṫair Seaġán bóṫar, agus níorḃ' ḟada a ḃain sé as, cé go raiḃ an ġaoṫ i n-a aġaiḋ, agus é ag báistiġ go trom. Ḃí solus i dteaċ ṡean-Ṁaitias roiṁe. Ḃain sé an laiste de'n doras is ċuaiḋ isteaċ.

"Cia hé seo ċugam?" ars' an guṫ ó leabaiḋ an tsean-ḟir.

"An sagart."

"Ḃaḋ ṁaiṫ liom labairt leat, a Aṫair. Suiḋ annso lem' ais." Ḃí an guṫ fann agus ṫáinig na focla go mall uaiḋ.

Ṡuiḋ an sagart agus ċuala sgéal ṡean-Ṁaitias ó ṫús deireaḋ. Cia ar biṫ rún a ḃí i gcroiḋe an tsean-duine noċtaḋ do ṡeirḃíseaċ Dé annsin i lár na hoiḋċe é. Nuair a ḃí an faoistean ṫart glac sean-Ṁaitias Corp Ċríost agus cuireaḋ an Ola Ḋéiḋeannaċ air.

"Cia duḃairt leat go raiḃ tú ag teastáil uaim, a Aṫair?" ar seisean de ġlór lag íseal, nuair a ḃí gaċ níḋ déanta. "Ḃí mé ag guiḋe Dé go

dtiocfá, aċt ní raiḃ aon teaċtaire agam le cur fá do ḋéin."

"Aċt ċuir tú teaċtaire ċugam, ar ndóiġ?" adeir an sagart agus iongnaḋ mór air.

"Níor ċuireas."

"Níor ċuiris? Aċt ṫáinig garsúirín beag agus ḃuail sé ar mo ḋoras agus duḃairt sé liom go raiḃ mo ċongnaṁ ag teastáil uait!"

Ḋírig an sean-ḟear aniar sa leabaiḋ. Ḃí faoḃar i n-a ṡúiliḃ.

"Cia an sórt garsúirín a ḃí ann, a Aṫair?"

"Buaċaillín beag caoin a raiḃ cóta bán air."

"Ar ṫug tú fá deara mar ḃeaḋ sgáile solais ṫart timċeall a ċinn?"

"Ṫugas, agus ċuir sé iongnaḋ mór orm."

D'ḟéaċ sean-Ṁaitias suas, ṫáinig meangaḋ gáire ar a ḃéal, agus ṡín sé amaċ a ḋá láiṁ,—

"Íosagán!" ar seisean.

Leis an bḟocal sin ṫuit sé siar ar an leabaiḋ. Ḋruid an sagart anonn go socair agus ḋún a ṡúile.

(A ċríoċ sin).

An Sagart.



An Sagart.

Is insa teaċ beag úd d'ḟeicfeá sa ngleann síos uait, agus tú ag dul siar an bóṫar ó'n nGort Mór go hInḃear, atá coṁnaiḋe ar mo Ṡagart. É féin is a ṁáṫair is a ḋeirḃṡiúr beag is a ḋearḃráiṫrín beag bídeaċ, sin a ḃfuil de ċoṁluadar ann. Cailleaḋ an t-aṫair sul a rugaḋ Taimín, an leanḃ is óige aca. Níl aon am dá mbím i Ros na gCaoraċ naċ gcaiṫim tráṫnóna nó ḋó i n-a ḃfoċair, mar tá an Sagart agus Máirín (an deirḃṡiúr beag) agus Taimín ar na cáirdiḃ is dílse dá ḃfuil agam. Bean óigeanta aclaiḋe 'seaḋ máṫair an tSagairt; tá sí roinnt taodaċ, b'ḟéidir, aċt má tá féin tá sí i n-a mnaoi ċoṁ carṫannaċ is atá beo i n-a ḋiaiḋ sin. Is í a d'innis an sgéal so ḋom tráṫnóna dá rabas ar ċuairt aici. Ḃí sí ag niġeaċán an tSagairt os coṁair na teineaḋ ar feaḋ na haimsire: dabaċ mór uisge leagṫa ar an urlár

aici, an Sagart agus a ċuid éadaiġ bainte ḋe, agus í ag sgiúrsaḋ is ag cárdáil gaċ orlaċ dá ċorp. Tá aimsear orm nár ṫaitniġ an obair seo go ró-ṁaiṫ leis an Sagart, mar anois is arís ċuireaḋ sé béic as. Le gaċ béic ṫugaḋ a ṁáṫair bosóg ḃeag ḋó agus tar 'éis sin ṗógaḋ sí é. Is deacair do ṁáṫair a láṁ a ċoisgeaḋ ó ṗáiste nuair a ḃíos sé noċtuiġṫe aici; agus baḋ ḋeacra 'ná sin do ṁáṫair ċoṁ gráḋṁar leis an máṫair seo a béal a ċoisgeaḋ ó ḃéilín beag dearg ċoṁ milis le béilín Ṗáraic (Páraic ainm mo Ṡagairt, tá a ḟios agat). Baḋ ceart dom a ráḋ naċ raiḃ an Sagart aċt oċt mbliaḋna fós. Ba ḋeas an t-áilleán é i n-a ṡeasaṁ annsin agus solus na teineaḋ ag sgairteaḋ ar a ċolainn ċoṁ-ḋéanta is ar a ċloigeann ċataċ, agus ag rinnce i n-a ṡúiliḃ glasa gáireaṫa. Nuair a smaoiniġim ar Ṗáraic, is mar sin a ḟeicim os mo ċoṁair é, i n-a ṡeasaṁ ar an urlár i lóċrann na teineaḋ.

Aċt i dtaoiḃ an sgéil. Tuairim is bliaḋain roiṁe seo 'seaḋ ṫuit sé

amaċ. Ḃí Nóra (an ṁáṫair) ag obair ar fud an tiġe. Ḃí Máirín is Taimín ag súgraḋ dóiḃ féin ar an urlár. "Fromsó Framsó" a ḃí ar siuḃal aca. Ḃí Máirín a d'iarraiḋ na focla a ṁúineaḋ do Ṫaimín, rud a ḃí ag cliseaḋ uirṫi, ċar é ní raiḃ aon ċainnt ag Taimín go fóill. Tá a ḟios agat na focla, is dóiġ?—is fiú iad foġlaim mar tá fíor-ḟiliḋeaċt ionnta:—

"Fromsó Framsó,
Bean a ḋaiṁseoċaḋ,
A ḋéanfaḋ greann,
A d'ólfaḋ leann,
A ḃeaḋ i n-am
Annso ar maidin!"

Ṫeastuiġ canna uisge ó Nóra le haġaiḋ tae a ḋéanaṁ. Ḃí sé i n-am suipéir.

"Cá ḃfuil Páraic, a Ṁáirín?" ar sise. "Tá sé ar iarraiḋ le leaṫ-uair."

"Ċuaiḋ sé siar sa seomra, a Ṁaimín."

"A Ṗáraic!" adeir an ṁáṫair ag glaoḋaċ go hárd.

Níor laḃruiġeaḋ istiġ.

"'gCluin tú, a Ṗáraic!"

Níor laḃruiġeaḋ.

"Céard tá ar an ngasúr? A Ṗáraic, adeirim!" ar sise ċoṁ hárd is ḃí i n-a ceann.

"Béiḋ mé soir ar ball, a Ṁama," ars' an guṫ ó'n seomra.

"Corruiġ leat, a ṁaicín. Tá sé i n-am tae, agus ḋeaṁan deor uisge sa teaċ agam."

Ṫáinig Páraic aniar as an seomra.

"Tá tú ar ḟáġáil sa deireaḋ. Gread leat síos—aċt céard é seo? Cé ḃfuair tú an léine sin, nó 'tuige a ḃfuil sí ort? Céard ḃí tú a ḋéanaṁ?"

Ḃí Páraic i n-a ṡeasaṁ sa dorus i n-a staic. Ḃí léine ḟeistiġṫe air os cionn a ċóitín ḃig amuiġ. Ḃreaṫnuiġ sé síos air féin. Ḃí a aġaiḋ ar dearg-lasaḋ go cluasaiḃ.

"Rinne mé dearmad í ḃaint díom, a Ṁama," ar seisean.

"'Tuige a ḃfuil sí ort ċor ar biṫ?"


·Táinig · Páraic · amar ·
·as · an · seomra·

"Spraoiḋ a ḃí ar bun agam."

"Ḃain díot ar an bpuinnte í! An tslat atá uait, tú héin agus do spraoiḋ!"

Ḃain Páraic an léine ḋe gan focal, agus d'ḟág siar sa seomra í.

"Sguab leat síos go dtí an tobar anois agus fáġ canna uisge ḋom, mar a ḋéanfaḋ peata." Ḃí aiṫ-ṁéala ar Nóra ċeana féin gur labair sí ċoṁ garḃ sin leis. Is bean í naċ buan a cuid feirge.

Rug Páraic ar an gcanna agus lasg leis. Ṫáinig Micilín Éanna, buaċaill coṁursan, isteaċ faid is ḃí sé amuiġ.

"Tá sé ag cinnt orm-sa, a Ṁicilín," arsa Nóra tar éis sgaṫ-aiṁ, "a ḋéanaṁ amaċ céard a ḃíos Páraic a ḋéanaṁ sa seomra sin ar feaḋ an tráṫnóna. Ní túisge a ḋinnéar caiṫte aige gaċ lá 'ná ġlanas sé leis isteaċ annsin agus bíonn sé ar iarraiḋ go ham suipéir."

"Spraoiḋ eicínt a ḃíos ar bun aige," arsa Micilín.

“ Sin é adeir sé héin. Aċt ní sa teaċ baḋ ceart do ṁalraċ mar é a ḃeiṫ sáiṫte tráṫnóna breaġ, aċt amuiġ fá'n aer, ag ropaḋ leis.”

“ ‘Aoiḃneas duine a ṫoil,’ ” arsa Micilín, ag deargaḋ a ṗíopa.

“ Duine ann héin ’seaḋ Páraic, ar ċuma ar biṫ,” adeir Nóra. “ ’Sé an mac is contráilte ċonnaic tú riaṁ é. Amannta ní ṫiuḃraḋ triúr aire dó, agus amannta eile ní aireoċṫá sa teaċ é.”

Ṫáinig Páraic isteaċ faoi seo, agus níor cainntiġeaḋ a ṫuilleaḋ ar an gceirt. Níor éaluiġ sé siar an turas so, aċt i n-a leabaiḋ sin ṡuiḋ sé faoi ar an urlár, ag imirt “ Ḟromsó Ḟramsó ” le Máirín is le Taimín.

. . . . .

Ḃí an dinnéar ar an mbord nuair a ṫáinig Páraic a ḃaile ó'n sgoil tráṫnóna lá ar n-a ḃáraċ. D'iṫ sé a ċuid leite agus d'ól sé a naigín bainne go buiḋeaċ beannaċtaċ. Ċoṁ luaṫ is ḃí iṫte agus ólta aige, ċroċ sé leis a ṁáilín leaḃar, agus siar leis sa seomra mar ba ġnáṫaċ.

Níor leig an ṁáṫair uirṫi go raiḃ sí ag cur aon truim ann. Aċt, tar éis cupla nóiméad, d'osgail sí dorus an tseomra go ciúin, agus ḟáiṫ barr a sróine isteaċ. Ní ṫug Pádraic fá deara í, aċt ḃí aṁarc aici-si ar gaċ a raiḃ ar siuḃal sa seomra.

Ḃ'aisteaċ an t-aṁarc é. Ḃí Pádraic i n-a ṡeasaṁ i n-aice an ḃuird, agus é gléasta san léine arís. Os a ċionn so amuiġ, siar ṫar a ġuailniḃ, ḃí sé ag feistiuġaḋ cóta deirg le n-a ṁáṫair, a ḃíoḋ ar croċaḋ ar an mballa aici. Nuair a ḃí sé seo cóirriġṫe i gceart air, ṫoġ sé amaċ an leaḃar ba ṁó dá raiḃ aige i n-a ṁáilín—"An Dara Leaḃar" a ḃí ann, creidim—d'osgail é, agus leaṫ os a ċoṁair ar an mbord é, i n-a leaṫ-luiġe leis an sgáṫán.

Annsin a ṫosuiġ na goiṫí dá ríriḃ. Ṡeas Pádraic ar aġaiḋ an ḃuird amaċ, d'ḟeac a ġlún, ċoisrig é féin, agus ṫosuiġ air ag paidreoireaċt os árd. Ní go maiṫ ḃí Nóra i n-ann é ṫuigsint, aċt, de réir mar ċeap sí, ḃí Laidin agus Gaeḋilg measgṫa trí

n-a ċéile aige, agus ḃí corr-ḟocal aige nár ċosṁail le Laidin ná le Gaeḋilg. Doḃta aṁáin d'ḟactas di go gcuala sí na focla "Fromsó, Framsó," aċt ní raiḃ sí cinnte. Dá ṁéid iongnaḋ dá raiḃ ar Nóra fá'n obair seo, ba seaċt mó an t-iongnaḋ a ḃí uirti nuair a ċonnaic sí Páraic ag uṁluġaḋ, ag bualaḋ a uċta, ag pógaḋ an ḃuird, ag leigint air go raiḃ sé ag léiġeaḋ urnaiġṫe Laidne as "An Dara Leaḃar," agus ag imirt gaċ clear a d'airtiġe 'ná a ċéile. Níor tuig sí i gceart céard a ḃí ar bun aige gur iompuiġ sé tart agus aduḃairt :—

"*Dominus Vobiscum!*"

"'Sáḃálaiḋ Dia sinn!" ar sise léiṫi féin nuair a ċonnaic sí é seo. "Tá sé ag cur i gcéill go ḃfuil sé i n-a ṡagart agus é ag léiġeaḋ Aifrinn! Sin í culaiḋ an Aifrinn atá air, agus 'sé an leaḃar beag Gaeḋilge Leaḃar an Aifrinn!"

Ní áiḋḃéil a ráḋ go raiḃ Nóra i gcannruiġṫe. Ṫáinig sí ar ais do'n ċisteanaiġ agus ṡuiḋ os coṁair na

teineaḋ. Ní raiḃ a ḟios aici céard baḋ ceart di a ḋéanaṁ. Ḃí sí idir ḋá ċoṁairle cia aca baḋ córa ḋi Pádraic a ċur trearsna a glúine agus griosáil ṁaiṫ a ṫaḃairt dó nó dul ar a ḋá glúin roiṁe agus a ḃeannaċt a iarraiḋ!

"Cá ḃfios dom," ar sise léiṫi féin, "naċ peacaḋ uaṫḃásaċ dom leigean dó aiṫris a ḋéanaṁ ar an sagart mar sin? Aċt cá ḃfios dom, i n-a ḋiaiḋ sin, naċ naoṁ as na flaiṫis atá sa teaċ agam? Agus, ar nDóiġ, baḋ ṁillteaċ an peacaḋ é láṁ a leagaint ar naoṁ! Go maiṫiḋ Dia ḋom é, is minic a d'ḟág mé rian mo ṁéar air ċeana! Ní' mé ar ṗeacaḋ ḋom é? Tá mé i dteannta, go cinnte!" Níor ċodail Nóra néall an oiḋċe sin, aċt ag cur na ceiste seo trí ċéile.

. . . . .

Maidin lá ar n-a ḃáraċ, ċoṁ túisge is ḃí Pádraic glanta leis ċum sgoile, ċuir Nóra an glas ar an doras, d'ḟág an dá ṗáiste óga fá ċúram máṫar Ṁicilín, agus ḃuail an

bóṫar go Ros na gCaorach. Níor ḃain sí méar dá srón nó gur ṫug sí teach an tsagairt ṗobail dí féin agus gur innis a scéala ó ṫús deireaḋ do'n Aṫair Rónán. Ní dearna an sagart aċt meangaḋ gáire, aċt ḃí Nóra leis nó gur ḃain sí gealladh de go ngaḃfaḋ sé an bóṫar amaċ ċuici an tráṫnóna sin. Lasg léiṫi a ḃaile annsin go sásta.

Níor ċlis an sagart uirṫi. Ḃuail sé isteaċ ċuici sa tráṫnóna. Tráṫ-aṁail go leor, ḃí Páraic sa seomra ag "Léiġeaḋ Aifrinn."

"Ar t'anam is ná labair, a Aṫair!" arsa Nóra. "Tá sé istiġ."

Ċéaluiġ an ḃeirt ar ḃarr a gcos anonn go dtí doras an tseomra. Ḋearcadar isteaċ. Ḃí Páraic gléas-ta san léine agus san gcóta go díreaċ mar ḃí an lá roiṁe sin, agus é ag suiḋe go deaġṁóideaċ. Ṡeas an sagart sgaṫaṁ ag breaṫnuġaḋ air.

Fá deireaḋ, d'ionntuiġ mo ḋuine tart, agus ag taḃairt aiġṫe ar an bpobal, mar 'ḋeaḋ—

"*Orate, fratres,*" ar seisean amaċ ós árd.

Le linn é seo a ráḋ, ċonnaic sé a ṁáṫair agus an sagart sa doras. Ḋearg sé agus ṡeas gan corruiġe.

"Gaḃ i leiṫ annso ċugam," adeir an tAṫair Rónán.

Ṫáinig Pádraic anall go faitċeaċ.

"Céard é seo atá ar bun agat?" ars' an sagart.

"Ḃí mé ag léiġeaḋ Aifrinn, a Aṫair," arsa Pádraic. Duḃairt sé an méid seo go cúṫail, aċt ba léir nár ċeap sé go raiḃ aon ċeo as an mbealaċ déanta aige—agus ar ndóiġ, ní mó ḃí. Aċt ḃí Nóra boċt ar craiṫeaḋ le faitċíos.

"Ná bí ró-ċruaiḋ air, a Aṫair," ar sise,—"níl sé aċt óg."

Leag an sagart a láṁ go héadtrom ar ċeann bán an stóicín, agus laḃair sé go ciúin cneasta leis.

"Tá tú ró-óg fós, a Ṗádraicín," adeir sé, "le ḃeiṫ i do ṡagart, agus níl sé geallta d'éinne aċt do ṡagart Dé an tAifreann a ráḋ. Aċt cogar i leiṫ agam. Ar ṁaiṫ leat ḃeiṫ

ag frioṫáil an Aifrinn Dia Domhnaiġ?"

Las súile Páraic agus dearg a ġruaḋ arís, ní le cúṫaileaċt an turas so aċt le barr ríméid.

" Ora, baḋ ṁaiṫ, a Aṫair," ar seisean; " níl rud ar biṫ a b'ḟearr liom."

" Déanfaiḋ sin," ars' an sagart. " Feicim go bfuil cuid de na paid-reaċaiḃ agat ċeana."

" Aċt, a Aṫair, a ṁúirnín,—" arsa Bríġid, agus stop mar sin go hobann.

" Céard tá anois ort?" adeir an sagart.

" Bríste ná bróga níor ċaiṫ sé fós!" ar sise. " Is luaṫ liom bríste a ċur air go——"

Sgairt an sagart ag gáiriḋe.

" Níor ċuala mé riaṁ," ar seisean, " go raiḃ call le bríste. Cuir-fimid casóigín beag os cionn a ċóta amuiġ air, agus mise 'mo ḃannaiḃ go raċaiḋ sé go deas dó. Maidir le brógaiḃ, tá péire againn a d'ḟág Máirtín an Iarsaire 'n-a ḋiaiḋ nuair a ċuaiḋ sé go dtí an Cloċán. Gléas-

famuid i gceart tú, a Pádraic, níl baoġal," ar seisean. Agus mar sin a socruiġeaḋ é.

. . . . .

Nuair a ḃí an sagart imṫiġṫe ċrom an ṁáṫair agus póg a ṁaicín.

"Mo ġráḋ tú!" ar sise.

Ag dul a ċodlaḋ di an oiḋċe sin, b'iad na focla deiriḋ aduḃairt sí léiṫi féin: "Béiḋ mo ṁaicín i n-a ṡagart! Agus cá ḃfios dom," ar sise ag dúnaḋ a súl di, "cá ḃfios dom naċ i n-a easpog a ḃeaḋ sé amaċ annso!"

(A ċríoċ sin.)



Bairbre.

n-a ċéile aige, agus ḃí corr-ḟocal aige nár ċosṁail le Laidin ná le Gaeḋilg. Doḃta amáin b'ḟacṫas di go gcuala sí na focla "Fromsó, Framsó," aċt ní raiḃ sí cinnte. Dá ṁéid iongnaḋ dá raiḃ ar Nóra fá'n obair seo, ba seaċt mó an t-iongnaḋ a ḃí uirṫi nuair a ċonnaic sí Páraic ag uṁluġaḋ, ag bualaḋ a uċta, ag pógaḋ an ḃuird, ag leigint air go raiḃ sé ag léiġeaḋ urnaiġṫe Laidne as "An Dara Leaḃar," agus ag imirt gaċ cleas a b'aistiġe 'ná a ċéile. Níor ṫuig sí i gceart céard a ḃí ar bun aige gur ionntuiġ sé ṫart agus aduḃairt :—

"*Dominus Vobiscum!*"

"'Sáḃálaiḋ Dia sinn!" ar sise léiṫi féin nuair a ċonnaic sí é seo. "Tá sé ag cur i gcéill go ḃfuil sé i n-a ṡagart agus é ag léiġeaḋ Aifrinn! Sin í culaiḋ an Aifrinn atá air, agus 'sé an leaḃar beag Gaeḋilge leaḃar an Aifrinn!"

Ní áiḋḃéil a ráḋ go raiḃ Nóra i gannruiġṫe. Ṫáinig sí ar ais do'n ċisteanaiġ agus ṡuiḋ os coṁair na

Bairbre.

I.

Ní raiḃ Bairbre ró-ṡlaċtṁar an lá a b'ḟearr a ḃí sí. D'aḋṁóċaḋ éinne an méid sin. An ċéad ċás de, ḃí sí geam-ċaoċ. Déarfá, le breaṫnuġaḋ uirṫi, go raiḃ sí ar leaṫ-ṡúil. Níor ġéill Bríġidín riaṁ go raiḃ, áṁṫaċ. Uair aṁáin dá nduḃairt cailín beag eile, le corp uilc ar an mbeirt aca, naċ raiḃ ag Bairbre aċt "leaṫ-ṡúilín caoċ ar nós cuit an táilliúra," duḃ-airt Bríġidín go feargaċ go raiḃ a ḋá súil ag Bairbre ċoṁ maiṫ le duine, aċt gurab aṁlaiḋ ḃíoḋ leaṫ-ṡúil dúnta aici, mar go mbaḋ leor léiṫi an t-aon ċeann aṁáin (bíoḋ is go mba ceann caoċ í) le hagaiḋ a cuid snóṫa a ḋéanaṁ. Bíoḋ sin mar atá, ní féidir a ċeilt go raiḃ plaitín innti; agus fágaim lem' ais naċ deas an rud plaitín i n-óg-ṁnaoi. Rud eile, ḃí sí i n-a balḃán; nó baḋ cirte ḋom a ráḋ nár laḃair sí le héinne riaṁ aċt le Bríġidín aṁáin. Má b'ḟíor do Ḃríġidín, ḃí teanga blasta Ġaeḋ-

ilge aici agus ḃí a cuid smaointe ar áilneaċt an doṁain. Ní go maiṫ ḃí sí i n-ann siuḃal, ṫar é ḃí sí ar leaṫ-ċois agus ḃí an leaṫ-ċos sin féin briste. Ḃí dá ċois aici tráṫ, aċt d'iṫ an gaḃar ceann aca, agus briseaḋ an ceann eile san áit ar ṫuit sí de ḃarr an drisiúir.

Aċt cia hí Ḃairbre, arsa tusa, nó cia hí Ḃríġidín? 'Sí Ḃríġidín an girrseaċ beag nó, mar adéarfaḋ sí féin, an gasúirín beag mná, atá i n-a coṁnaiḋe sa teaċ is goire do ṫeaċ an ṁáiġistir,—ar ṫaoiḃ na ciotóige ar nDóiġ, ag dul soir an bóṫar duit. Is cosṁail go n-aiṫniġeann tú anois í? Muna n-aiṫniġir, níl neart agam-sa ort. Níor ċualas riaṁ cia ḋár ḋíoḃ í, agus duḃairt sí féin liom naċ ḃfuil d'ainm ar a haṫair aċt "Deaide." Maidir le Bairbre,—'seaḋ, tá sé ċoṁ maiṫ agam eaċtra agus imṫeaċta Ḃairbre innseaċt duit tríd síos.

EAĊTRA ḂAIRBRE ANNSO.

Lá dár éiriġ máṫair Ḃríġidín, ṫug sí a mbricfasta do Ḃríġidín agus dá

haṫair, do'n ġaḋar, do'n ċuitín, do na gaṁnaiḃ, do na cearcaiḃ, do na géaḋaiḃ, do na laċain, agus do'n spideoigín a ṫagaḋ go dtí an doras am bricfasta gaċ uile ṁaidin. Nuair a ḃí an méid sin déanta aici d'iṫ sí a bricfasta féin. Annsin ṫosuiġ sí 'gá gléasaḋ féin le haġaiḋ an ḃóṫair.

Ḃí Ḃríġidín i n-a suiḋe ar a stóilín féin gan smid aisti, aċt í ag cur na súl trí n-a máṫair. Sa deireaḋ ṫiar ṫall laḃair sí :—

"Ḃfuil Mama ag imṫeaċt ó Ḃríġidín?"

"Níl, a stóir. Tiocfaiḋ Mama arís tráṫnóna. Tá sí ag dul go Gaillim."

"Ḃfuil Ḃríġidín ag dul ann freisin?"

"Níl, a ċuid. Tá an bealaċ ró-ḟada agus ḃeaḋ mo ċailín beag tuirseaċ. Fanfaiḋ sí sa mbaile ag déanaṁ spraoiḋ di féin, mar a ḋéanfaḋ cailín maiṫ. Naċ ḃfanfaiḋ?"

"Fanfaiḋ."

"Ní raċaiḋ sí amaċ ar an tsráid?"

"Ní raċaiḋ."

"Tiocḟaiḋ Ḋeaide isteaċ am dinn-éir agus béiḋ béile agaiḃ le ċéile. Taḃair póg do Ṁama anois."

Tugaḋ an ṗóg agus ḃí an ṁáṫair ag imṫeaċt. Ṗreab Ḃríġidín i n-a seasaṁ.

"A Ṁama!"

"Céard é héin, a rúin?"

"Naċ dtiuḃraiḋ tú féirín a ḃaile ċuig Ḃríġidín?"

"Tiuḃrad, a ċuid. Féirín deas."

D'imṫiġ an ṁáṫair agus d'ḟan Ḃríġidín go sásta sa mbaile. Ṡuiḋ sí fúiṫi ar a stóilín. Ḃí an gaḋar i n-a lúib os coṁair na teineaḋ agus é ag srannaḋ. Ḋúisiġ Ḃríġidín é agus ċuir cogar i n-a ċluais—

"Tiuḃraiḋ Mama féirín a ḃaile ċuig Ḃríġidín!"

"Ḃuf!" ars' an gaḋar agus ċuaiḋ a ċodlaḋ dó féin arís. Ḃí a ḟios ag Ḃríġidín gurḃ' ionann "Ḃuf!" agus "Maiṫ an sgéal!"

Ḃí an cuitín i n-a ṡuiḋe ar an teallaċ. Ṫóg Ḃríġidín i n-a ḋá láiṁ é, ċuimil a ċealltar dá leiceann, agus ċuir cogar i n-a ċluais—

"Tiuḃraiḋ Mama féirín a ḃaile ċuig Ḃríġidín."

"Mí—aṁa!" ars' an cuitín. Ḃí a ḟios ag Ḃríġidín gurḃ' ionann "Mí—aṁa!" agus "Maiṫ an sgéal!"

Leag sí an cuitín uaiṫi agus d'imṫiġ ar fud an tiġe ag gaḃáil fuinn di féin. Rinne sí aṁrán beag mar leanas:—

"A ġaḋairín ó 's a ġaḋairín ó!
Codail go fóill go dtigiḋ mo Ṁama!
A ċuitín ó 's a ċuitín ó!
Ḃí ag crónán go dtigiḋ sí a ḃaile!
A ġaḋairín ó 's a ċuitín ó!
Ar an aonaċ ó! atá mo Ṁama,
Aċt tiocfaiḋ sí arís tráṫnóinín ó!
Is tiuḃraiḋ sí féirín léiṫi a ḃaile!"

Ṫug sí iarraċt fá'n aṁrán so a ṁúineaḋ do'n ġaḋar, aċt is mó an dúil a ḃí ag an nġaḋar i gcodlaḋ 'ná i gceol. Ṫug sí iarraċt fá n-a ṁúineaḋ do'n ċuitín, aċt ba ḃinne leis an gcuitín a ċrónán féin. Nuair ṫáiniġ a haṫair isteaċ fá ṁeaḋon

lae ní ḋéanfaḋ tada cúis di aċt an t-aṁrán a ráḋ dó agus a ċur d'iallaċ air é foġlaim de ġlan-ṁeaḃair.

D'ḟill an ṁáṫair a ḃaile roiṁ ṫráṫnóna. B'é an ċéad focal aduḃairt Bríġidín—

"Ar ṫug tú an féirín leat, a Ṁama?"

"Ṫugas, a ċuisle."

"Céard a ṫug tú leat?"

"Tomais!" Ḃí an ṁáṫair i n-a seasaṁ i lár an urláir. Ḃí a mála leagṫa ar an urlár aici agus a láṁa taoḃ ṫiar ḋi.

"*Sweets?*"

"Ní heaḋ!"

"Cáca milis?"

"Ní heaḋ, muis'! Tá cáca milis i mo ṁála agam aċt ní hé sin an féirín."

"Péire stocaí!" Níor ċaiṫ Bríġ-idín bróga ná stocaí riaṁ agus b'ḟada ḋi ag tnúṫán leo.

"Ní heaḋ, go deiṁin! Tá tú ró-óg le haġaiḋ stocaí go fóillín."

"Leaḃar urnaiġṫe!" Ní gáḃaḋ ḋom a ráḋ naċ raiḃ Bríġidín i n-ann

léiġeaḋ (ṫar é níor ċuir sí lá isteaċ ar sgoil i n-a saoġal), aċt ċeap sí go raiḃ. "Leaḃar urnaiġṫe!" ar sise.

"Ní heaḋ, ċor ar biṫ!"

"Céard é héin, 'd eile?"

"Breaṫnuiġ!"

Leaṫ an ṁáṫair a dá láiṁ, agus céard a noċtfaḋ sí aċt bábóigín! Bábóigín beag áḋmaid a raiḃ plaitín innti, agus í geam-ċaoċ; aċt ḃí a dá gruaiḋ ċoṁ dearg le caor agus ḃí smigeaḋ gáire ar a béal. Éinne a mbeaḋ cion aige do ḃábógaiḃ, ṫiuḃraḋ sé gean agus gráḋ di. Las súile Ḃríġidín le háṫas.

"Óra, naċ deas í! Ara, a Ṁama, a ċroiḋe, cé ḃfuair tú í? Óra ó! Béiḋ páirte agam dem' ċuid héin anois—páirte dem' ċuid héinín héin! Béiḋ páirte ag Bríġidín!"

Rug sí ar an mbábóigín agus d'ḟáisg le n-a croiḋe í. Ṗóg sí a plaitín beag maol is a dá gruaiḋ dearga. Ṗóg sí a béilín is a sróinín ġeanncaċ. Annsin ċuiṁniġ sí uirṫi féin, ċroċ a ceann, agus ar sise le n-a máṫair—

"Póċ!" (mar sin adeireaḋ Bríġídín "póg").

D'ísliġ an ṁáṫair nó gur ṗóg an cailín beag í. Annsin b'éigin di an ḃábóigín a ṗógaḋ. Ṫáinig an t-aṫair isteaċ ar an bpuinnte sin agus cuireaḋ fá ndeara dó-san an cleas céadna a ḋéanaṁ.

Ní raiḃ tada ag déanaṁ imniḋe do Ḃríġídín ar feaḋ an tráṫnóna sin aċt cia an t-ainm a ḃaistfeaḋ sí ar an mbábóig. Ṁol a máṫair "Malaí" di agus ċeap a haṫair go mbaḋ feileaṁnaċ an t-ainm "Peigí." Aċt ní raiḃ ceaċtar aca so sáṫaċ galánta, dar le Bríġídín.

"Tuige ar tugaḋ 'Bríġídín' orm-sa, a Ḋeaide?" ar sise tar éis suipéir.

"Ḋuḃairt na sean-ṁná gur cosṁail leo' Oncail Pádraic tú, agus ó tárla nárḃ' ḟéidir 'Pádraic' a ḃaisteaḋ ort, baisteaḋ 'Bríġid' ort, mar b'ḟaċtas dúinn gurḃ' é an rud ba ġoire dó é."

"Mear tú an cosṁail í seo (an ḃábóg) lem' Oncail Pádraic, a Ḋeaide?"



Rinne Ḃriġidín maċtnam
ar feaḋ tamaill.

"Ó, ní cosṁail ċor ar biṫ. Tá t'Oncail Pádraic bán—agus creidim go ḃfuil féasóg anois air."

"Cia leis is cosṁail í, 'd eile?"

"Muise, baḋ deacair a ráḋ, a ċailín ó!—baḋ deacair sin."

Rinne Bríġidín maċtnaṁ ar feaḋ tamaill. Ḃí a haṫair ag baint a cuid éadaiġ ḋi os coṁair na teineaḋ ar feaḋ an ama so, mar ḃí sé i n-am aici ḃeiṫ ag dul a ċodlaḋ. Nuair a ḃí bainte ḋi ċuaiḋ sí ar a glúiniḃ, ċuir a ḋá láiṁín le ċéile, agus ṫosuiġ uirṫi mar so:—

"A Íosa Críosta, go mbeannuiġiḋ tú agus go sáḃálaiḋ tú sinn! A Íosa Críosta, go mbeannuiġiḋ tú Ḋeaide agus Mama agus Bríġidín, agus go gcuiriḋ tú slán sáḃáilte ó ṫubaiste agus ó anaċain na bliaḋna sinn, má's é toil mo Ṡlánuiġṫeora é. A Ḋia, go mbeannuiġiḋ tú m'Oncail Pádraic, atá anois i 'Meiriocá, agus m'Aint Bairbre——" Stad sí go hobann agus ċuir gáir áṫais airti.

"Tá sé agam! tá sé agam, a Ḋeaide!" ar sise.

"Céard tá agat, a ġráḋ? Fan go gcríoċnuiġiḋ tú do ċuid paidreaċa."

"M'Aint Bairbre! Is cosṁail lem' Aint Bairbre í!"

"Cia is cosṁail led' Aint Bairbre?"

"An ḃábóigín! Sin é an t-ainm a ṫiuḃras mé uirṫi! Bairbre!"

Leig an t-aṫair a ḟean-sgairt gáire sul ar ċuiṁnig sé naċ raiḃ na paidreaċa críoċnuiġṫe. Ní ḋearna Ḃríġidín gáire ar biṫ, aċt lean uirṫi mar so:—

"Ó! a Ḋia! go mbeannuiġiḋ tú m'Oncail Pádraic, atá anois i 'Meriocá, agus m'Aint Bairbre, agus" (seo aguisín a ċuir sí féin leis) "agus go mbeannuiġiḋ tú mo Ḃairbre ḃeag héin agus go gcoinḃiġiḋ tú ó ṗeacaḋ marḃta í! Ámén, a Ṫiġearna!"

Sgairt an t-aṫair ag gáiriḋe arís. D'ḟéaċ Ḃríġidín air agus iongnaḋ uirṫi.

"Sguab leat siar anois agus isteaċ in do leabaiḋ leat go beo!" ar seisean ċoṁ luaṫ is d'ḟéad sé labairt le gáire. "Agus ná déan dearmad ar Ḃairbre!" ar seisean.

"Is beag an baoġal!" Siar léiṫi sa seomra agus isteaċ sa leabaiḋ léiṫi de léim. Ḃí cinnte nár ḋearmaid sí Ḃairbre.

Ó'n oiḋċe sin amaċ ní raċaḋ Ḃríġidín a ċodlaḋ ar ór ná ar airgead gan Ḃairbre a ḃeiṫ sa leabaiḋ aici. Ní ḟuiḋfeaḋ sí ċum biaḋ a ċaiṫeaṁ gan Ḃairbre a ḃeiṫ i n-a suiḋe le n-a hais. Ní ġaḃfaḋ sí amaċ ag déanaṁ grinn di féin gan Ḃairbre a ḃeiṫ i n-a foċair. Doṁnaċ aṁáin a dtug a máṫair léiṫi ċuig an Aifreann í, ní raiḃ Ḃríġidín sásta gan Ḃairbre a ṫaḃairt ann freisin. Ní ṫagaḋ bean ċoṁursan isteaċ ag cuairtéireaċt naċ gcuirfiḋe Ḃairbre i n-aiṫne di. Lá dár ḃuail an sagart isteaċ ċuca d'iarr Ḃríġidín air a ḃeannaċt a ṫaḃairt do Ḃairbre. Ṫug sé a ḃeannaċt do Ḃríġidín féin. Ṡíl sise gur do'n ḃáboig a ṫug sé í, agus ḃí sí lán-tsásta.

Ṡocruiġ Ḃríġidín párlús beag deas do Ḃairbre ar ḃarr an drisiúir. Ċuala sí go raiḃ párlús ag a hAint Ḃairbre (i n-Uaċtar Árd a ḃí sise

i n-a ċoṁnaiḋe) agus ċeap sí nár ṁór dá Ḃairbre-se párlús a ḃeiṫ aici ċoṁ maiṫ le duine. Ṫuit mo Ḃairbre ḃoċt de ḃárr an drisiúir lá, mar d'innsiġeas ċeana, agus briseaḋ leaṫ-ċos léiṫi. Is iomḋa timpiste ṫairis sin d'éiriġ di. Lá eile rug an gaḋar uirṫi agus ḃí 'gá stróiceaḋ ó ċéile go dtáinig máṫair Ḃríġidín do ċaḃair uirṫi. D'ḟan an leaṫ-ċos ḟlán ag an ngaḋar. Ṫuit sí isteaċ san aḃainn uair eile agus hóbair go mbáiṫfiḋe í. 'Sé aṫair Ḃríġidín a ṫáinig do ċongnaṁ uirṫi an turas so. Is beag nár báiṫeaḋ Ḃríġidín féin agus í a d'iarraiḋ í ṫárrṫáil ó ṗort na haḃann.

Má ḃí Ḃairbre gan a ḃeiṫ ró-ḋaṫaṁail an ċéad lá a dtáinig sí, luiġeann sé le nádúr naċ fearr an slaċt a ḃí uirṫi tar éis bliaḋain a ċur ḋi. Aċt ba ċuma le Ḃríġidín daṫaṁail nó mí-ḋaṫaṁail í. Ṫug sí gráḋ a croiḋe di ó'n gcéad nóiméad ar leag sí súil uirṫi, agus is ag méaduġaḋ a ḃí an gráḋ sin ó lá go lá. Naċ ag an mbeirt aca a ḃíoḋ an

greann nuair a d'ḟágaḋ an ṁáṫair an teaċ fá n-a gcúram tráṫ a mbíoḋ sí ar cuairt tiġ ċoṁursan! Bíoḋ an t-urlár sguabṫa agus na plátaí niġte aca roimpi nuair a d'ḟilleaḋ sí. Agus naċ ar an máṫair a bíoḋ an t-iongnaḋ, mar 'ḋeaḋ!

“An í Bríġidín a ġlan an t-urlár dá Mama?” adeireaḋ sí.

“Bríġidín agus Bairbre,” adeireaḋ an cailín beag.

“Muire, ní' mé beo céard a ḋéanfainn muna mbeaḋ an beirt agaiḃ!” adeireaḋ an ṁáṫair. Agus naċ ar Ḃríġidín a bíoḋ an ríméad agus an bród!

Agus na laeṫeannta fada samraiḋ a ċuiridís ḋíoḃ ar ṫaoiḃ an ċnuic, i measg na raiṫniġe agus na mbláṫ!—Bríġidín ag bailiuġaḋ nóiníní is méiríní is bainne bó bliocṫáin agus Bairbre 'gá gcoṁaireaṁ di (mar deireaḋ sí); Bríġidín ag siorċainnt agus ag innseaċt sgéalta naċ gcuala duine ná daonnaiḋe (ní áirṁiġim bábóigín) a leiṫéid riaṁ roiṁe ná ó ṡoin, agus Bairbre ag

éisteaċt léiṫi ;—caiṫfiḋ sí go mbíoḋ sí ag éisteaċt go haireaċ, mar ní ṫagaḋ focal as a béal.

'Sé mo ḃaraṁail naċ raiḃ gearr-ċaile i gConnaċtaiḃ ná, dá n-abróċ-ainn é, san Roinn Eorpa, ba ṡásta ṡonasaiġe 'ná Ḃríġidín na laeṫeannta úd ; agus fágaim le huḋaċt naċ raiḃ báḃóigín fá luiġe na gréine ba ṡásta ṡonasaiġe 'ná Ḃairbre.

Sin mar ḃí go dtáinig Niaṁ Ċinn Óir.

II.

B'as Baile Áṫa Cliaṫ do Niaṁ Ċinn Óir. Bean uasal a ṫáinig do'n Ġort Ṁór ag foġlaim Gaeḋilge, ġeall sí roiṁ imṫeaċt di go gcuir-feaḋ sí seod éigin ċuig Ḃríġid-ín. Agus, ar ndóiġ, ċuir. Lá aṁáin, tuairim is seaċtṁain tar éis imṫeaċt di, ṡiuḃail Beartlí an Ṗosta isteaċ i lár na cisteanaiġe agus leag bosga mór ar an urlár.

"Duit-se, a ḃean óg," ar seisean le Ḃríġidín.

"Ara, céard tá ann, a Ḃeartlí?"

"Cá ḃfios dom? Siḋeog, b'ḟéidir."

"Ó ḃó! Cé ḃfuair tú é?"

"Ó ḟirín beag glas, a raiḃ féasóg fada gorm air, caipín dearg ar a ṁullaċ, agus é ar marcaiḋeaċt ar ġiorrfiaḋ."

"Óra, 'ḋeaide! Agus céard duḃairt sé leat, a Ḃeartlí?"

"Ḋeaṁan ceo aduḃairt sé aċt 'Taḃair é seo do Ḃríġidín, is mo ḃeannaċt,' agus as go bráṫaċ leis le sméideaḋ do súl."

Táim i n-aiṁreas nárḃ' ḟíor do Ḃeartlí an tuairisg seo ar fad, aċt ċreid Ḃríġidín gaċ focal di. Glaoiḋ sí ar a máṫair, san áit a raiḃ sí istiġ sa seomra ag tógáil na háite tar éis an ḃricfasta.

"A Ṁama, a Ṁama, borsa mór do Ḃríġidín! Ḟirín beag glas a raiḃ féasóg fada gorm air a ṫug do Ḃeartlí an Ṗosta é!"

Ṫáinig an ṁáṫair amaċ agus ḃailiġ Ḃeartlí leis.

"A Ṁaimín, a Ṁaimín, osgail an borsa go tapaiḋ! Ceapann Ḃeartlí go mb'ḟéidir gur sídeog atá ann! Corruiġ leat, a Ṁaimín, nó cá ḃfios

dúinn naċ múċfaiḋe istiġ sa mborsa í?"

Ġearr an ṁáṫair an téad. Ḃain sí an páipéar de'n ḃorsa. Ṫóg sí an clár. Céard a ḃeaḋ ann, i n-a luiġe go dear cluṫṁar sa mborsa mar a ḃeaḋ páiste i gcliaḃán, aċt an ḃáḃóg is áilne 's is gleoite dá ḃfaca súil riaṁ! Ḃí folt ór-ḃuiḋe uirṫi agus é ag tuitim i n-a ḃúclaíḃ tríopallaċa ṫar a bráġaid is ṫar a guailniḃ. Ḃí luisne an róis i n-a leiceann. 'Sí an tsaṁail ḃéarfainn dá béilín dá ċaor ċaorṫainn, agus ba geall le péarlaíḃ a déad. Ḃí a súile dúnta. Ḃí culaiḋ ġeal ṡíoda ag cuṁdaċ a cuirp, agus brat dearg sróil os a cionn sin amuiġ. Ḃí muinċe niaṁraċ de ċloċaiḃ uaisle fá n-a píb, agus mar ḃarr ar na hiongantasaiḃ ar fad ḃí mionn ríoġḋa ar a ceann.

"Ḃainrioġan!" arsa Ḃríġidín de ġuṫ íseal, mar ḃí sórt sgáṫa uirṫi roiṁ an tsiḋeoig ġlórṁair seo. "Ḃain-ríoġan ó Ṫír na nÓg! Féaċ, a Ṁama, tá sí i n-a codlaḋ. Mear tú an ndúiseoċaiḋ sí?"

"Tóig i do láiṁ í," adeir an ṁáṫair.

Ṡín an cailín beag a dá láiṁ amaċ go faitċeaċ, leag go hurramaċ ar an mbábóig iongantaiġ iad, agus fá ḋeireaḋ ṫóg ar an mborsa í. Ní túirse rug sí uirṫi 'ná d'osgail an ḃábóg a súile agus aduḃairt de ġlór caoin binn :—

"Mam-a!"

"Dia dar mbeannaċaḋ," ars' an ṁáṫair ag gearraḋ coṁarṫa na croise uirṫi féin, "tá urlaḃra aici!"

Ḃí faoḃar neaṁ-ġnáṫaċ i súiliḃ Ḃriġidín agus ḃí lasaḋ neaṁ-ġnáṫaċ i n-a ceann-aġaiḋ. Aċt ní dóiġ liom go raiḃ sí leaṫ ċoṁ sgannruiġṫe is ḃí an ṁáṫair. Ḃíonn páistí ag súil le hiongantasaiḃ i gcoṁnaiḋe, agus nuair ṫuiteas rud iongantaċ amaċ ní ċuireann sé an oireaḋ uaṫḃáis orṫa is ċuireas ar ḋaoiniḃ fásta.

"Tuige naċ mbeaḋ urlaḃra aici?" arsa Ḃriġidín. "Naċ ḃfuil urlaḃra ag Ḃairbre? Aċt is binne i ḃfaḋ a guṫ so 'ná guṫ Ḃairbre."

Mo léan tú, a Ḃairbre! Cá raiḃ tú ar feaḋ na haimsire seo? In do

luiġe ar an urlár san áit ar ṫuit tú ar láiṁ Ḃríġdín nuair ṫáinig Ḃeartlí isteaċ. Ní feasaċ mé an gcuala tú na briaṫra so ó ḃéal do ċarad. Má ċualais, is dearḃṫa go mb'arraing ṫrí do ċroiḋe iad.

Lean Ḃríġdín uirṫi ag laḃairt. Laḃair sí go sgiobṫa, a ḋá súil ar lasaḋ i n-a ceann:—

"Ḃainríoġan í seo," ar sise. "Ḃainríoġan siḋe! Féaċ an ċulaiḋ ḃreaġ atá uirṫi! Féaċ an brat sróil atá uirṫi! Féaċ an mionn áluinn atá uirṫi! Is cosṁail í leis an mḃainríoġain údan a raiḃ Stioṗán na Sgéalta ag tráċt uirṫi an oiḋċe ċeana,—an ḃainríoġan a ṫáinig tar fairrge ó Ṫír na nÓg ar marcaiḋeaċt ar an eaċ bán. Cia an t-ainm a ḃí ar an mḃainríoġain sin, a Ṁama?"

"Niaṁ Ċinn Óir."

"Seo í Niaṁ Ċinn Óir!" ars' an cailín beag. "Taisbeánfaiḋ mé do Stioṗán í an ċéad uair eile ṫiocfas sé! Naċ air a ḃéas an t-áṫas í feic-eál, a Ṁama? Ḃí fearg air an oiḋċe fá ḋeireaḋ nuair aduḃairt mo

Ḋeaide naċ bfuil sideoga ar biṫ ann. Bí a ḟios agam-sa naċ raiḃ mo Ḋeaide aċt ag magaḋ."

Níor ṁaiṫ liom a ráḋ gur sideog Niaṁ Ċinn Óir, mar ṡíl Ḃríġiḋín, aċt is dóiġ liom go raiḃ draoiḋeaċt éigin ag baint léiṫi; agus táim lán-ċinnte go raiḃ Ḃríġiḋín féin fá ḋraoiḋeaċt ó'n nóiméad a dtáinig sí isteaċ sa teaċ. Muna mbeaḋ go raiḃ, ní ḟágfaḋ sí Bairbre i n-a luiġe léiṫi féin ar an urlár ar feaḋ an tráṫnóna gan focal a ráḋ léiṫi ná fiú aṁáin cuiṁniuġaḋ uirṫi go ham codlata; ná ní ġaḃfaḋ sí a ċodlaḋ gan Bairbre a ṫaḃairt isteaċ sa leabaiḋ léiṫi mar ba ġnáṫaċ. Is ar éigin a ċreidfeá é, aċt 'sí an bainríoġan óg a ċodail i bfoċair Ḃríġiḋín an oiḋċe sin i n-ionad an ċompánaiġ ḃig ḋílis a ċodluiġeaḋ i n-a foċair gaċ oiḋċe le bliaḋain.

D'ḟan Bairbre i n-a luiġe ar an urlár go bfuair máṫair Ḃríġiḋín í, is gur ṫóg is gur ċuir suas ar barr an drisiúir í san áit a raiḃ a párlús beag féin. Ċaiṫ Bairbre an oiḋċe

sin ar barr an drisiúir. Níor ċualas gur airiġ Bríġidín ná a máṫair ná a haṫair aon ċaoineaċán ó'n gcisteanaiġ i lár na hoiḋċe, agus leis an fírinne a ráḋ ní ṁeasaim gur ṡil Bairbre deor. Aċt is cinnte go raiḃ sí brónaċ go leor, i n-a luiġe i n-áirde annsúd léiṫi féin, gan lám a ċarad i n-a timċeall, gan teas colna a carad 'gá téiṫeaḋ, gan duine ná deoraiḋe i n-a haice, gan fuaim ar biṫ a ċloisteáil, aċt aṁáin na fuamanna fanna fíor-uaigneaċa a ḃíos le cloisteáil i dteaċ i n-am marḃṫa na hoiḋċe.

III.

Is i n-a suiḋe nó i n-a luiġe ar barr an drisiúir a ċaiṫ Bairbre bunáite na ráiṫe dár gcionn. B'annaṁ a laḃruiġeaḋ Bríġidín léiṫi; agus nuair a laḃruiġeaḋ, ní deireaḋ sí aċt, "Bí i do ċailín ṁaiṫ, a Ḃairbre. Feiceann tú go ḃfuilim cruaḋógaċ. Caiṫfiḋ mé aire a ṫaḃairt do Niaṁ Ċinn Óir. Bainríoġan í sin, tá's agat, agus caiṫfear aire ṁaiṫ a ṫaḃairt di." Ḃí Bríġidín ag dul i

n-aois anois (creidim go raiḃ sí cúig bliaḋna caiṫte nó b'ḟéidir cúig bliaḋna go leiṫ), agus ḃí sí ag éirġe as cuid de na nósaiḃ a ċleaċtuiġeaḋ sí i dtús a hóige. Ní "Ḃríġidín" a ṫugaḋ sí uirṫi féin anois, mar ḃí a ḟios aici an ḃríġ atá leis an ḃfocailín "mé," agus leis an earbaillín sin "-im" nuair a cuirtear i ndiaiḋ "tá" agus "níl" é. Ḃí a ḟios aici freisin gur mór an meas agus an onóir atá ag dul do Ḃainríoġain ṫar mar atá ag dul do ċréatúirín beag boċt mar Ḃairbre.

Is baoġlaċ liom nár ṫuig Bairbre an sgéal so ċor ar biṫ. Ní raiḃ innti aċt bábóigín maide, agus, ar ndóiġ, baḋ deacair dá leiṫéid croiḋe cailín a ṫuigsint. Ba léir di go raiḃ sí caiṫte do leaṫ-taoiḃ. 'Sí Niaṁ Ċinn Óir a ċodluiġeaḋ i ḃfoċair Ḃríġidín anois; 'sí Niaṁ Ċinn Óir a ṡuiḋeaḋ le n-a hais am béile; 'sí Niaṁ Ċinn Óir a ġaḃaḋ amaċ ar an gcnoc le n-a cois, a luiġeaḋ léiṫi i measg na raiṫniġe, is a téiḋeaḋ léiṫi ag bailiuġaḋ nóiníní is méiríní. 'Sí Niaṁ Ċinn Óir a ṫeannaḋ sí le n-a

huċt. 'Sí Niaṁ Ċinn Óir a ṗógaḋ sí. Duine eile a ḃeiṫ san áit ba ġnáṫaċ leat-sa a ḃeiṫ, duine eile a ḃeiṫ ag siuḃal le cois an té ar ġnáṫaċ leat-sa siuḃal le n-a ċois, duine eile ḃeiṫ ag pógaḋ an ḃéil ba ḋual duit-se a ṗógaḋ,—sin í an ṗian is mó dá ḃfulaingtear ar an saoġal so; agus sin í an ṗian a ḃí i lár Ḃairbre anois, 'gá céasaḋ ó ṁaidin go hoiḋċe is 'gá cráḋ ó oiḋċe go ṁaidin.

Is dóiġ go ndéarfar liom nárḃ' ḟéidir na smaointe seo ná smaointe ar biṫ eile a ḃeiṫ i gcroiḋe Ḃairbre, mar naċ raiḃ innti aċt bréagán maide gan moṫuġaḋ, gan meaḃair, gan tuigsint, gan treoir. M'ḟreagra ar éinne labróċas mar so liom: CÁ ḂFIOS DÚINN? Cá ḃfios duit-se nó dom-sa naċ ḃfuil a moṫuġaḋ is a meaḃair ḟéin, a dtuigsint is a dtreoir ḟéin, ag bábógaiḃ is ag bréagánaiḃ maide, ag an gcrann is ag an gcnoc, ag an aḃainn is ag an eas, ag mion-sgoṫaiḃ na páirce is ag mion-ċloċaiḃ na tráġa? —'seaḋ agus ag na céadtaiḃ rudaí eile ḟeicimid 'n-ar dtimċeall? Ní

aḃraim go ḃfuil; aċt baḋ dána an ṁaise ḋom-sa nó d'éinne eile a ráḋ naċ ḃfuil. Is dóiġ leis na páistiḃ go ḃfuil; agus 'sé mo ḃar-aṁail gur tuigseanaiġe na páistí i neiṫiḃ de'n tsórt so 'ná tusa is mise.

Lá aṁáin dá raiḃ Bairbre i n-a suiḋe go huaigneaċ léiṫi féin i n-a párlús, ḃí Bríġidín agus Niaṁ Ċinn Óir i séis ċoṁráiḋ cois na teineaḋ; nó b'ḟearr liom a ráḋ go raiḃ Bríġidín i séis ċoṁráiḋ léiṫi féin, agus Niaṁ ag éisteaċt léiṫi; mar níor ċuala éinne focal as béal na Bainríoġna riaṁ aċt aṁáin "Mam-a." Ḃí máṫair Ḃríġidín taoḃ amuiġ de'n doras ag niġeaċán. Ḃí an t-aṫair ag cur fataí san ngarrḋa. Níor ḟan sa teaċ aċt Bríġidín agus an dá ḃáḃóig.

Is dóiġ go raiḃ an cailín beag tuir-seaċ, mar ċaiṫ sí an ṁaidin ag niġ-eaċán (niġeaḋ sí bráiṫlín agus pluid na Bainríoġna gaċ seaċtṁain). Ba geárr go dtáinig codlaḋ uirṫi. Ba geárr i n-a diaiḋ sin gur leig sí a ceann ar a brollaċ is go raiḃ sí i n-a

toirċim suain. Ní ṫuigim i gceart céard d'éiriġ tar 'éise sin, aċt de réir ċosaṁlaċta ḃí Ḃríġidín ag tuitim le fánaiḋ, nó gur sineaḋ ar leic an teallaiġ í i ḃfoigseaċt orlaiġ do'n teiniḋ. Níor ḋúisiġ sí, mar ḃí sí i n-a cnap codlata. Is cosṁail go raiḃ Niaṁ Ċinn Óir i n-a codlaḋ freisin, aċt cia ar biṫ cia sgéal é níor ċorruiġ sí. Ní raiḃ éinne sa teaċ leis an bpáiste beag gráḋṁar a ċosaint ar an mbás a ḃí ag triall uirṫi. Níorḃ' eol d'éinne í ḃeiṫ i gconntaḃairt aċt aṁáin do Ḋia agus do—Ḃairbre.

Ḃí an ṁáṫair ag oibriuġaḋ léiṫi taoḃ amuiġ agus gan aon ċuiṁneaṁ aici go raiḃ an bás ċoṁ gar sin do leanḃ a croiḋe. Ḃí sí ag casaḋ puirt di féin, agus 'ġá ċroċaḋ go breaġ, nuair a ċuala sí an tuairt—tuairt mar ḃeaḋ rud éigin ag tuitim ar an urlár.

"Céard é sin anois?" ar sise léiṫi féin. "Rud éigin a ṫuit de'n ḃalla, tá seans. Ní féidir gurab í Ḃríġidín a ḃain leis?"

isteaċ léiṫi go deifreaċ. Is ar éigin nár ṫuit an t-anam aisti le neart uaṫbáis. Agus ciarḃ' iongnaḋ é? Ḃí a leanḃ múirneaċ sínte ar an teallaċ agus a cóitín beag ar dearg-lasaḋ sa teiniḋ!

Ṗreab an ṁáṫair ċuici treasna na cisteanaiġe, ṫóg i n-a baclainn í, is ḃain di an cóta. Ní raiḃ ann aċt gur ṫárrṫuiġ sí í. Dá ḃfanfaḋ sí leaṫ-nóiméidín eile, ḃí sí ró-ṁall.

Ḃí Ḃríġidín i n-a dúiseaċt anois agus a dá láiṁ fá ṁuineál a máṫar. Ḃí sí ar craiṫeaḋ le teann faitċís agus, ar ndóiġ, ag gol, cé naċ go ró-ṁaiṫ a tuig sí an sgéal fós. Ḃí a máṫair "'gá múċaḋ le pógaiḃ is 'gá báṫaḋ le deoraiḃ."

"Céard d'éiriġ dom, a Ṁama? Ḃí mé ag brionglóidiġ. Ṁoṫuiġ mé teas agus ċeap mé go raiḃ mé ag dul suas, suas san spéir, agus go raiḃ an ġrian 'gam' ḋóġaḋ. Céard d'éiriġ dom?"

"'Sé toil Dé é nár loisgeaḋ mo stóirín,—ní leis an ngréin, aċt leis

an teiniḋ. Ó, a Ḃrígidín, a ṗeata ḃig do ṁáṫar, céard a ḋéanfainn dá marḃóċtaiḋe orm tú? Céard a ḋéanfaḋ t'aṫair? 'Sé Dia aduḃairt liom a ṫeaċt isteaċ ar an nóiméad sin!—Ní' mé céaróċ torann a ċuala mé? Muna mbeaḋ sin ní ṫiocfainn isteaċ ċor ar biṫ."

Ḃreaṫnuiġ sí ṫairsti. Ḃí gaċ rud i n-a áit féin ar an mbord, agus ar na ballaiḃ, agus ar an drisiúr,—aċt fan! os coṁair an drisiúir ṫug sí fá deara an rud ar an urlár. Céard a ḃí ann? Colann ḃeag gan ceann—colann bábóige.

"Ḃairbre a ṫuit de'n drisiúr arís," ars' an ṁáṫair. "Mo ċoinsias, 'sí ṡábáil t'anam duit, a Ḃrígidín."

"Ní ṫuitim a rinne sí 'ċor ar biṫ!" ars' an cailín beag, "aċt is aṁlaiḋ ċonnaic sí go raiḃ mé i gconntaḃairt agus ċaiṫ sí léim ó ḃarr an drisiúir le mé ṡábáil. A Ḃairbre boċt, ṫug tú t'anam ar mo ṡon!"

Ċuaiḋ sí ar a glúiniḃ, ṫóg corpán beag na bábóige, agus ṗóg go ceannsa ceanaṁail é.

"A Ṁama," ar sise go brónaċ, "ó ṫáinig Niaṁ Ċinn Óir, tá faitċíos orm go ndearna mé dearmad ar Ḃairbre ḃoċt, agus gur mó an spéis a ċuir mé i Niaṁ Ċinn Óir 'ná innti-se; agus féaċ gurab í ba ḋílse ḋom i n-a ḋiaiḋ sin! Agus tá sí marḃ anois orm, agus ní ḃéiḋ mé i n-ann laḃairt léiṫi arís go bráṫaċ, ná a ráḋ léiṫi gur fearr liom míle uair—'seaḋ, céad míle uair—í 'ná Niaṁ."

"Ní marḃ atá sí 'ċor ar biṫ," adeir an ṁáṫair, "aċt gortuiġṫe. Cuirfiḋ t'aṫair an ceann uirṫi arís nuair a ṫiocfas sé isteaċ."

"Dá dtuitfinn-se de ḃarr an drisiúir, a Ṁama, is go gcaillfinn mo ċeann, arḃ' ḟéidir é ċur orm arís?"

"Níorḃ' ḟéidir. Aċt ní hionann tusa is Bairbre."

"Is ionann. Tá sí marḃ. Naċ ḃfeiceann tú naċ ḃfuil sí ag corruiġe ná ag laḃairt?"

B'éigin do'n ṁáṫair an méid seo adṁáil.

Ní ċuirfeaḋ aon níḋ i n-a luiġe ar Ḃríġidín naċ raiḃ Bairbre básuiġṫe

agus naċ le ise ḟáḃáil a ṫug sí a hanam. Ní abróċainn féin go raiḃ an ceart aici, aċt ní abróċainn naċ raiḃ. Níl le ráḋ agam aċt an méid aduḃras ċeana: Cá ḃfios dom-sa é? Cá ḃfios duit-se é?

Cuireaḋ Bairbre an tráṫnóna sin ar ṫaoiḃ an ċnuic san áit ar ċaiṫ sise agus Bríġidín na laeṫeannta fada saṁraiḋ úd i measg na raiṫniġe is na mbláṫ. Tá méiríní ag fás ag ceann na huaiġe, agus tá nóiníní is bainne bó bliocṫáin go fairsing i n-a timċeall.

Roiṁ dul a ċodlaḋ do Ḃríġidín an oiḋċe sin, ġlaoiḋ sí anall ar a máṫair.

"Mear tú, a Ṁama," ar sise, "an ḃfeicfiḋ mé Bairbre ar neaṁ?"

"B'féidir le Ríġ na Glóire go ḃfeicfeá," adeir an ṁáṫair.

"Mear tú an ḃfeicfead, a Ḋaide?" ar sise le n-a haṫair.

"Tá a ḟios agam go binn go ḃfeicfir," adeir an t-aṫair.

Gurab é sin Eaċtra agus Oiḋeaḋ Bairbre go nuige sin.

(A ċríoċ sin).



Eoġainín na nÉan.

sin ar barr an drisiúir. Níor ċualas gur airiġ Bríġdín ná a máṫair ná a haṫair aon ċaoineaċán ó'n gcisteánaiġ i lár na hoiḋċe, agus leis an ḟírinne a ráḋ ní ṁeasaim gur ḟil Bairbre deor. Aċt is cinnte go raiḃ sí brónaċ go leor, i n-a luiġe i n-áirde annsúd léiṫi féin, gan láṁ a ċarad i n-a timċeall, gan teas colna a carad 'gá téiṫeaḋ, gan duine ná deoraiḋe i n-a haice, gan fuaim ar biṫ a ċloisteáil, aċt aṁáin na fuamanna fanna fíor-uaigneaċa a ḃíos le cloisteáil i dteaċ i n-am marḃṫa na hoiḋċe.

III.

Is i n-a suiḋe nó i n-a luiġe ar barr an drisiúir a ċaiṫ Bairbre bunáite na ráiṫe dar gcionn. B'annaṁ a laḃruiġeaḋ Bríġdín léiṫi; agus nuair a laḃruiġeaḋ, ní ḋeireaḋ sí aċt, "Bí i do ċailín ṁaiṫ, a Ḃairbre. Feiceann tú go ḃfuilim cruaḃógaċ. Caiṫfiḋ mé aire a ṫaḃairt do Niaṁ Ċinn Óir. Bainríoġan í sin, tá's agat, agus caiṫfear aire ṁaiṫ a ṫaḃairt di." Ḃí Bríġdín ag dul i

Eoġainín na nÉan.

I.

Coṁráḋ a ṫárla idir Eoġainín na nÉan agus a ṁáṫair tráṫnóna earraiġ roiṁ ḋul faoi do'n ġréin. An ċéirseaċ agus an gealḃan buiḋe a ċuala é agus (de réir mar ṁeasaim) a d'innis dom' ċáirdiḃ, na fáinleoga, é. Na fáinleoga a d'innis an sgéal dom-sa.

"Teara uait isteaċ, a ṗeata. Tá sé ag éirġe fuar."

"Ní ḟéadaim corruiġe go fóill beag, a ṁáiṫrín. Tá mé ag fanaċt leis na fáinleogaiḃ."

"Cia leis, a ṁaicín?"

"Leis na fáinleogaiḃ. Tá mé 'ceapaḋ go mbéiḋ siad annso anoċt."

Ḃí Eoġainín i n-áirde ar an aill ṁóir a ḃí láiṁ le binn an tiġe, é socruiġṫe go deas ar a mullaċ agus cúl bán a ċinn le bun na fuinnseoige a ḃí 'gá fasgaḋ. Ḃí a ċeann croċta aige, agus é ag breaṫnuġaḋ

uaiḋ ó ḋeas. D'ḟéaċ a ṁáṫair suas air. Ḃ'ḟacṫas di go raiḃ a ċuid gruaige i n-a hór ḃuiḋe san áit a raiḃ an ġrian ag sgallaḋ ar a ċloigeann.

"Agus cé as a ḃfuil siad ag teaċt, a leinḃ?"

"Ó'n Doṁan Ṫeas—an áit a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i gcoṁnaiḋe. Tá mé ag fanaċt leo le seaċtṁain."

"Aċt cá ḃfios duit gur anoċt a ṫiocfas siad?"

"Níl a ḟios agam, aċt mé 'ġá ċeapaḋ. Ḃaḋ ṁiṫid dóiḃ ḃeiṫ annso lá ar biṫ feasta. Is cuiṁneaċ liom gur coṫrom an lae indiu go díreaċ ṫáinig siad anuraiḋ. Ḃí mé ag teaċt aníos ó'n tobar nuair a ċuala mé a gceileaḃar—ceileaḃar binn meiḋreaċ mar ḃeidís ag ráḋ: 'Támuid ċugat arís, a Eoġainín! Sgéala ċugat ó'n Doṁan Ṫeas!'—agus annsin d'eiteall ceann aca ṫarm—ċuimil a sgiaṫán dem' leiceann."

Ní cúram a ráḋ gur ċuir an ċainnt seo an-iongnaḋ ar an máṫair. Níor laḃair Eoġainín mar sin léiṫi riaṁ roiṁe. Ḃ'ḟeasaċ di gur ċuir sé an-

truim ins na héanlaiṫ agus gur iomḋa uair a ċaiteaḋ sé 'ns an gcoill nó cois trāġa "ag cainnt leo" mar adeireaḋ sé. Aċt níor ṫuig sí cia an fáṫ a mbeaḋ fonn ċoṁ mór sin air na fáinleoga ḟeiceál ċuige arís. D'aiṫniġ sí ar a aġaiḋ, ċoṁ maiṫ le n-a ġlórṫaiḃ béil, go raiḃ sé ag síor-smaoineaḋ ar ruḋ éigin a ḃí ag déanaṁ imniḋe ḋó. Agus ṫáinig roinnt mí-ṡuaiṁnis ar an mnaoi ċroiḋe í féin, níḋ naċ iongnaḋ. "Dar nḋóiġ, is aisteaċ an ċainnt ó ṗáiste í," ar sise i n-a hintinn féin. Níor laḃair sí smiḋ ós árd, áṁṫaċ, aċt í ag éisteaċt le gaċ focal dá dtáinig amaċ as a ḃéal.

"Tá mé an-uaigneaċ ó d'ḟáguiġ siad mé san ḃfóġṁar," adeir an garsún beag arís, mar ḋuine a ḃeaḋ ag cainnt leis féin. "Bíonn an oireaḋ sin aca le ráḋ liom. Ní hionann iad agus an céirseaċ nó an gealḃan buiḋe a ċaiteas bunáite a saoġail cois an ċlaiḋe san ngarrḋa. Bíonn sgéalta iongantaċa le n-aiṫris aca i dtaoiḃ na gcríoċ a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i

toirċim suain. Ní ṫuigim i gceart céard d'éiriġ tar 'éis sin, aċt de réir ċosaṁlaċta ḃí Ḃríġiḋín ag tuitim le fánaiḋ, nó gur síneaḋ ar leic an teallaiġ í i ḃfoisgreaċt orlaiġ do'n teiniḋ. Níor ḋúisiġ sí, mar ḃí sí i n-a cnap codlata. Is cosṁail go raiḃ Niaṁ Ċinn Óir i n-a codlaḋ freisin, aċt cia ar biṫ cia sgéal é níor ċorruiġ sí. Ní raiḃ éinne sa teaċ leis an ḃpáiste beag gráḋṁar a ċosaint ar an mbás a ḃí ag triall uirṫi. Níorḃ' eol d'éinne í ḃeiṫ i gconntaḃairt aċt aṁáin do Ḋia agus do—Ḃairbre.

Ḃí an ṁáṫair ag oibriuġaḋ léiṫi taoḃ amuiġ agus gan aon ċuiṁneaṁ aici go raiḃ an bás ċoṁ gar sin do leanḃ a croiḋe. Ḃí sí ag casaḋ puirt di féin, agus 'gá ċroċaḋ go breaġ, nuair a ċuala sí an tuairt—tuairt mar ḃeaḋ rud éigin ag tuitim ar an urlár.

"Céard é sin anois?" ar sise léiṫi féin. "Rud éigin a ṫuit de'n ḃalla, tá seans. Ní féidir gurab í Ḃríġiḋín a ḃain leis?"

Isteaċ léiṫi go deifreaċ. Is ar éigin nár ṫuit an t-anam aisti le neart uaṫḃáis. Agus ciarḃ' iongnaḋ é? Ḃí a leanḃ múirneaċ sínte ar an teallaċ agus a cóitín beag ar dearg-lasaḋ sa teiniḋ!

Ṗreab an ṁáṫair ċuici trasna na cisteanaiġe, ṫóg i n-a baclainn í, is ḃain di an cóta. Ní raiḃ ann aċt gur ṫárrṫuiġ sí í. Dá ḃfanfaḋ sí leaṫ-nóiméidín eile, ḃí sí ró-ṁall.

Ḃí Ḃrīġidín i n-a dúiseaċt anois agus a dá láiṁ fá ṁuineál a máṫar. Ḃí sí ar craiṫeaḋ le teann faitċís agus, ar ndóiġ, ag gol, cé naċ go ró-ṁaiṫ a ṫuig sí an sgéal fós. Ḃí a máṫair "'gá múċaḋ le pógaiḃ is 'gá báṫaḋ le deoraiḃ."

"Céard d'éiriġ dom, a Ṁama? Ḃí mé ag brionglóidiġ. Ṁoṫuiġ mé teas agus ċeap mé go raiḃ mé ag dul suas, suas san spéir, agus go raiḃ an ġrian 'gam' dóġaḋ. Céard d'éiriġ dom?"

"'Sé toil Dé é nár loisgeaḋ mo stóirín,—ní leis an nġréin, aċt leis

an teiniḋ. Ó, a Ḃríġiḋín, a ṗeata ḃig do ṁáṫar, céard a ḋéanfainn dá marḃóċtaiḋe orm tú? Céard a ḋéanfaḋ t'aṫair? 'Sé Dia adubairt liom a ṫeaċt isteaċ ar an nóiméad sin!— Ní' mé céaróċ torann a ċuala mé? Muna mbeaḋ sin ní ṫiocfainn isteaċ ċor ar biṫ."

Ḃreaṫnuiġ sí ṫairsti. Ḃí gaċ rud i n-a áit féin ar an mbord, agus ar na ballaiḃ, agus ar an drisiúr,—aċt fan! os coṁair an drisiúir ṫug sí fá deara an rud ar an urlár. Céard a ḃí ann? Colann ḃeag gan ceann— colann báḃóige.

"Ḃairbre a ṫuit de'n drisiúr arís," ars' an ṁáṫair. "Mo ċoinsias, 'sí ṡáḃáil t'anam duit, a Ḃríġiḋín."

"Ní ṫuitim a rinne sí 'ċor ar biṫ!" ars' an cailín beag, "aċt is aṁlaiḋ ċonnaic sí go raiḃ mé i gconntaḃairt agus ċaiṫ sí léim ó ḃarr an drisiúir le mé ṡáḃáil. A Ḃairbre boċt, ṫug tú t'anam ar mo ṡon!"

Ċuaiḋ sí ar a glúiniḃ, ṫóg corpán beag na báḃóige, agus ṗóg go ceannsa ceanaṁail é.

"A Ṁama," ar sise go brónaċ, "ó ṫáinig Niaṁ Ċinn Óir, tá faitċíos orm go ndearna mé dearmad ar Ḃairbre boċt, agus gur mó an spéis a ċuir mé i Niaṁ Ċinn Óir 'ná innti-se; agus féaċ gurab í ba ḋílse ḋom i n-a ḋiaiḋ sin! Agus tá sí marḃ anois orm, agus ní ḃéiḋ mé i n-ann laḃairt léiṫi arís go bráṫaċ, ná a ráḋ léiṫi gur fearr liom míle uair—'seaḋ, céad míle uair—í 'ná Niaṁ."

"Ní marḃ atá sí 'ċor ar biṫ," adeir an ṁáṫair, "aċt gorṫuiġṫe. Cuirfiḋ t'aṫair an ceann uirṫi arís nuair a ṫiocfas sé isteaċ."

"Dá dtuitfinn-se de ḃarr an drisiúir, a Ṁama, is go gcaillfinn mo ċeann, arḃ' ḟéidir é ċur orm arís?"

"Níorḃ' ḟéidir. Aċt ní h-ionann tusa is Bairbre."

"Is ionann. Tá sí marḃ. Naċ bfeiceann tú naċ bfuil sí ag corruiġe ná ag laḃairt?"

B'éigin do'n ṁáṫair an méid seo adṁáil.

Ní ċuirfeaḋ aon níḋ i n-a luiġe ar Ḃríġidín naċ raiḃ Bairbre básuiġṫe

agus naċ le ise ḟáḋáil a ṫug sí a hanam. Ní abróċainn féin go raiḃ an ceart aici, aċt ní abróċainn naċ raiḃ. Níl le ráḋ agam aċt an méid aduḃras ċeana: Cá ḃfios dom-sa é? Cá ḃfios duit-se é?

Cuireaḋ Bairbre an tráṫnóna sin ar ṫaoiḃ an ċnuic san áit ar ċaiṫ sise agus Bríġidín na laeṫeannta fada samraiḋ úd i measg na raiṫniġe is na mbláṫ. Tá méirníní ag fás ag ceann na huaiġe, agus tá nóiníní is bainne bó blioċtáin go fairsing i n-a timċeall.

Roiṁ dul a ċodlaḋ do Ḃríġidín an oiḋċe sin, ġlaoiḋ sí anall ar a máṫair.

"Mear tú, a Ṁama," ar sise, "an ḃfeicfiḋ mé Bairbre ar neaṁ?"

"B'ḟéidir le Ríġ na Glóire go ḃfeicfeá," adeir an ṁáṫair.

"Mear tú an ḃfeicfead, a Ḋaide?" ar sise le n-a haṫair.

"Tá a ḟios agam go binn go ḃfeicfir," adeir an t-aṫair.

Gurab é sin Eaċtra agus Oiḋeaḋ Bairbre go nuige sin.

(A ċríoċ sin).



Eoġainín na nÉan.

agus naċ le ise fáḃáil a ṫug sí a hanam. Ní aḃróċainn féin go raiḃ an ceart aici, aċt ní aḃróċainn naċ raiḃ. Níl le ráḋ agam aċt an méid aduḃras ċeana: Cá ḃfios dom-sa é? Cá ḃfios duit-se é?

Cuireaḋ Bairbre an tráṫnóna sin ar ṫaoiḃ an ċnuic san áit ar ċaiṫ sise agus Bríġidín na laeṫeannta fada samraiḋ úd i measg na raiṫniġe is na mbláṫ. Tá méiríní ag fás ag ceann na huaiġe, agus tá nóiníní is bainne bó blioċtáin go fairsing i n-a timċeall.

Roiṁ ḋul a ċodlaḋ do Ḃríġidín an oiḋċe sin, ġlaoiḋ sí anall ar a máṫair.

“Meas tú, a Ṁama,” ar sise, “an ḃfeicfiḋ mé Bairbre ar neaṁ?”

“B'ḟéidir le Ríġ na Glóire go ḃfeicfeá,” adeir an ṁáṫair.

“Meas tú an ḃfeicfead, a Ḋeaide?” ar sise le n-a haṫair.

“Tá a ḟios agam go binn go ḃfeicfir,” adeir an t-aṫair.

Gurab é sin Eaċtra agus Oiḋeaḋ Bairbre go nuige sin.

(A ċríoċ sin).

Eoġainín na nÉan.

I.

Coṁráḋ a ṫárla idir Eoġainín na nÉan agus a ṁáṫair tráṫnóna earraiġ roiṁ ḋul faoi do'n ġréin. An ċéirseaċ agus an gealḃan buiḋe a ċuala é agus (de réir mar ṁeasaim) a d'innis dom' ċáirdiḃ, na fáinleoga, é. Na fáinleoga a d'innis an sgéal dom-sa.

"Teara uait isteaċ, a ṗeata. Tá sé ag éirġe fuar."

"Ní féadaim corruiġe go fóill beag, a ṁáiṫrín. Tá mé ag fanaċt leis na fáinleogaiḃ."

"Cia leis, a ṁaicín?"

"Leis na fáinleogaiḃ. Tá mé 'ceapaḋ go mbéiḋ siad annso anoċt."

Ḃí Eoġainín i n-áirde ar an aill ṁóir a ḃí láiṁ le binn an tiġe, é socruiġṫe go deas ar a mullaċ agus cúl bán a ċinn le bun na fuinnseoiġe a ḃí 'gá fasgaḋ. Ḃí a ċeann croċta aige, agus é ag breaṫnuġaḋ

uaiḋ ó ḋeas. D'ḟéaċ a ṁáṫair suas air. Ḃ'ḟacṫas di go raiḃ a ċuid gruaige i n-a hór buiḋe san áit a raiḃ an ġrian ag sgallaḋ ar a ċloigeann.

"Agus cé as a ḃfuil siad ag teaċt, a leinḃ?"

"Ó'n Doṁan Ṫeas—an áit a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i gcoṁnaiḋe. Tá mé ag fanaċt leo le seaċtṁain."

"Aċt cá ḃfios duit gur anoċt a ṫiocfas siad?"

"Níl a ḟios agam, aċt mé 'ġá ċeapaḋ. Ḃaḋ ṁiṫid dóiḃ ḃeiṫ annso lá ar biṫ feasta. Is cuiṁneaċ liom gur coṫrom an lae indiu go díreaċ ṫáinig siad anuraiḋ. Ḃí mé ag teaċt aníos ó'n tobar nuair a ċuala mé a gceileaḃar—ceileaḃar binn meiḋreaċ mar ḃeidís ag ráḋ: 'Támuid ċugat arís, a Eoġainín! Sgéala ċugat ó'n Doṁan Ṫeas!'—agus annsin d'eiteall ceann aca ṫarm—ċuimil a sgiaṫán dem' leiceann."

Ní cúram a ráḋ gur ċuir an ċainnt seo an-iongnaḋ ar an máṫair. Níor laḃair Eoġainín mar sin léiṫi riaṁ roiṁe. Ḃ'ḟeasaċ di gur ċuir sé an-

tsuim ins na héanlaiṫ agus gur iomḋa uair a ċaiṫeaḋ sé 'ns an gcoill nó cois tráġa "ag cainnt leo" mar adeireaḋ sé. Aċt níor ṫuig sí cia an fáṫ a mbeaḋ fonn ċoṁ mór sin air na fáinleoga ḟeiceál ċuige arís. D'aiṫniġ sí ar a aġaiḋ, ċoṁ maiṫ le n-a ġlórṫaiḃ béil, go raiḃ sé ag síor-smaoineaḋ ar rud éigin a ḃí ag déanaṁ imniḋe ḋó. Agus ṫáinig roinnt mí-ṡuaiṁnis ar an mnaoi ċroiḋe í féin, níḋ naċ iongnaḋ. "Dar ndóiġ, is aisteaċ an ċainnt ó ṗáiste í," ar sise i n-a hintinn féin. Níor laḃair sí smid ós árd, áṁṫaċ, aċt í ag éisteaċt le gaċ focal dá dtáinig amaċ as a ḃéal.

"Tá mé an-uaigneaċ ó d'ḟáguiġ siad mé san ḃfóġṁar," adeir an gasúr beag arís, mar ḋuine a ḃeaḋ ag cainnt leis féin. "Bíonn an oiread sin aca le ráḋ liom. Ní hionann iad agus an ċéirseaċ nó an gealḃan buiḋe a ċaiṫeas bunáite a saoġail cois an ċlaiḋe san ngarrḋa. Bíonn sgéalta iongantaċa le n-aiṫris aca i dtaoiḃ na gcríoċ a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i

gcoṁnaiḋe ionnta, agus i dtaoiḃ na ḃfairrgí ḃfiaḋáin san áit a mbáiṫtear na luingis, agus i dtaoiḃ na gcaṫraċ n-aol-ġeal a mbíonn na rígṫe 'n-a gcoṁnaiḋe ionnta. Is fada fada an bealaċ é ó'n Doṁan Ṫeas go dtí an tír seo: feiceann siad 'ċ uile rud ag teaċt dóiḃ is ní ḋéanann siad dearmad ar ṫada. Is fada liom uaim iad."

"Tar isteaċ, a ġráḋ ġil, is téiḋir a ċodlaḋ. Préaċfar leis an ḃfuaċt tú má ḟanair amuiġ i ḃfad eile."

"Gaḃfaiḋ mé isteaċ ar ball beag, a ṁáiṫrín. Níor ṁaiṫ liom iad a ṫeaċt agus gan mé annso le fáilte a ċur rómpa. Ḃeaḋ iongnaḋ orta."

Ċonnaic an ṁáṫair naċ raiḃ aon ṁaiṫ a ḃeiṫ leis. Ċuaiḋ sí isteaċ go buaiḋearṫa. Ġlan sí an bord is na caṫaoireaċa. Niġ sí na sgálaí is na miasa. Rug sí ar an sguaib agus sguab sí an t-urlár. Sgól sí an túlán is na corcáin. Ḋeasuiġ sí an lampa agus ċroċ ar an mballa é. Ċuir sí tuilleaḋ móna ar an teiniḋ. Rinne sí céad rud eile nár ġáḃaḋ ḋi

a ḋéanaṁ. Annsin ṡuiḋ sí os comair na teineaḋ ag smaoineaḋ di féin.

Ṫáinig píobaire na gríosaiġe amaċ agus ṫosuiġ ar a ṗort croiḋeaṁail. D'ḟan an ṁáṫair cois teallaiġ ag smaoineaḋ. D'ḟan an garsúr beag ar a ṡuiḋeaċán aeraċ ag faireaḋ. Ṫáinig na ba a ḃaile ó'n gcimín. Ġlaoiḋ an ċearc ċuici ar a héiníniḃ. Ċuaiḋ an lon duḃ is an dreoilín is mion-daoine eile na coille do ċod-laḋ. Coisgeaḋ ar ḋordán na gcuil-eog is ar ṁéiḋliġ na n-uan. D'ísliġ an ġrian go mall go raiḃ sí i n-aice le bun na spéire, go raiḃ sí go díreaċ ar ḃun na spéire, go raiḃ sí fá ḃun na spéire. Ṡéid gála fuar anoir. Leaṫ an dorċadas ar an talaṁ. Fá ḋeireaḋ ṫáinig Eoġainín isteaċ.

"Is baoġlaċ naċ dtiocfaiḋ siad anoċt," ar seisean. "B'ḟéidir le Dia go dtiocfaidís i mbáraċ."

. . . . .

Ṫáinig an ṁaidin lá ar n-a ḃáraċ. Ḃí Eoġainín i n-a ṡuiḋe go moċ agus é ag faireaḋ amaċ ó ṁullaċ na haille. Ṫáinig an meaḋon lae.

Ṫáinig an deireaḋ lae. Ṫáinig an oiḋċe. Aċt, mo léan! níor ṫáinig na fáinleoga.

"B'ḟéidir go ḃfeicfimís ċugainn i mbáraċ iad," arsa Eoġainín agus é ag teaċt isteaċ go brónaċ an oiḋċe sin.

Aċt ní ḟacadar. Ná ní ḟacadar ċuca iad an lá i n-a ḋiaiḋ sin ná an lá i n-a ḋiaiḋ sin arís. Agus 'sé'r'd deireaḋ Eoġainín gaċ oiḋċe ag teaċt isteaċ ḋó:

"B'ḟéidir go mbeaḋ siad ċugainn i mbáraċ."

II.

Ṫáinig tráṫnóna aoiḃinn i ndeireaḋ an Aibreáin. Ḃí an t-aer glan fionnḟuar tar éis múir ḃáistiġe. Ḃí solus iongantaċ san doṁan ṫiar. Ḃí séis ċeoil ag na héanlaiṫ san gcoill. Ḃí duan dá canaḋ ag na tonntraċaiḃ ar an tráiġ. Aċt ḃí uaigneas ar ċroiḋe an ṁalraiġ agus é ag fanaċt leis na fáinleogaiḃ.

Cluineaḋ go hobann glór nár cluineaḋ san áit sin le tuilleaḋ agus leiṫ-ḃliaḋain. Glór beag bídeaċ.


Ḃí · uaigneas · ar · ċroiḋe · an ·
ṁalraiġ · agus · é · ag · fanaċt ·
leis · na · fáinleogaiḃ ·

glór fann fíor-ḃinn. Ceileaḃar mear meiḋreaċ, agus é neaṁ-ċosṁail le haon ċeileaḃar eile dá dtagann ó ġob éin. Le luas lasraċ tiomáin toirt ḃeag ḋuḃ anuas. Í ag eit-eall go hárd san aer. Dá sgiaṫán leaṫna láidre uirṫi. Déanaṁ gaḃ-láin ar a hiorball. Í ag gearraḋ na sliġeaḋ roimpi mar ṡaiġid a caiṫfiḋe as boġa. D'ísliġ sí go hobann, d'ionntuiġ sí, d'éiriġ arís, d'ísliġ is d'ionntuiġ arís. Annsin rinne sí caol díreaċ ar Eoġainín, í ag labairt i n-árd a goṫa, gur luiġ is gur neaduiġ sí i mbrollaċ an ġasúirín tar éis a taistil ḟada ó'n Doṁan Ṫeas.

"Ó! mo ġráḋ tú, mo ġráḋ tú!" arsa Eoġainín, 'gá tógáil i n-a ḋá láiṁ is 'gá pógaḋ ar an gcloigionn ḋuḃ. "'Sé do ḃeaṫa ċugam ó na críoċaiḃ coiṁ-iġṫeaċa! Ḃfuil tú tuirseaċ tar éis t'aistir uaigniġ ṫar taltaiḃ agus ṫar fairrgiḃ? Óra, mo ṁíle ṁíle gráḋ tú, a ṫeaċtaire ḃig áluinn ó'n tír i n-a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i gcoṁnaiḋe! Cá ḃfuil do ċompánaiġ uait? Nó

céard d'éiriġ ḋíḃ ar an mbóṫar nó ce naċ dtáinig siḃ roiṁe seo?”

An ḟaid is ḃí sé ag laḃairt mar so leis an ḃfáinleoig, 'gá pógaḋ arís is arís eile agus ag cuimilt a láiṁe go gráḋṁar dá sgiaṫánaiḃ duḃ-ġorma, dá sgórnaċ beag dearg, agus dá brollaċ geal cluṫṁar, ḟeol éinín eile andeas agus ṫuirling i n-a n-aice. D'éiriġ an dá éan san aer annsin, agus 'sé an ċéad áit eile ar luiġ siad i n-a neid ḃig féin a ḃí foluiġṫe san eiḋean a ḃí ag fás go tiuġ ar ḃallaiḃ an tiġe.

“Tá siad ar fáġáil sa deireaḋ, a ṁáiṫrín!” arsa Eoġainín, agus é ag riṫ isteaċ go lúṫġáireaċ. “Tá na fáinleoga ar fáġáil sa deireaḋ! Ṫáinig péire anoċt—an péire a ḃfuil a nead os cionn m'ḟuinneoige-se. Ḃéiḋ an ċuid eile ċugainn i mbáraċ.”

Ċrom an ṁáṫair agus ṫeann sí léiṫi é. Annsin ċuir sí paidir ċum Dé ós íseal, ag gaḃáil buiḋeaċais leis as uċt na fáinleoga a ḟeolaḋ ċuca. An lasair a ḃí i súiliḃ an ṁalraiġ, ċuirfeaḋ sí aoiḃneas ar ċroiḋe máṫar ar biṫ.

Ba ṡáṁ é codlaḋ Eoġainín an oiḋċe sin.

. . . . .

Ṫáinig na fáinleoga i ndiaiḋ a ċéile anoir—i n-a gceann is i n-a gceann ar dtús, i n-a bpéire is i n-a bpéire annsin, agus fá ḋeireaḋ i n-a sgataiḃ beaga. Naċ orṫa a ḃí an t-áṫas nuair a ċonnaic siad an tsean-áit arís! An ċoill ḃeag agus an sruiṫleán ag gluaiseaċt tríṫi; an tráiġ ġeal ġainṁeaċ; na fuinnseoga a ḃí i n-aice an tiġe; an teaċ féin agus na sean-neadraċa go díreaċ mar d'ḟágadar iad leiṫ-ḃliaḋain roiṁe sin. Ní raiḃ aṫruġaḋ ar ṫada aċt aṁáin ar an mbuaċaill beag. Ḃí seisean níos ciúine agus níos míne ná ḃíoḋ. Ba ṁinice i n-a ṡuiḋe é 'ná ag riṫ leis féin ar fud na ngarranta mar ba ġnáṫaċ leis roiṁe sin. Níor cluineaḋ ag gáiriḋe ná ag gaḃáil ḟuinn é ċoṁ minic is cluintí. Má ṫug na fáinleoga an méid seo fá deara, agus ní aḃróċainn nár ṫug, is cinnte go raiḃ brón orṫa faoi.

Ċuaiḋ an samraḋ ṫart. D'annaṁ

ċéard d'éiriġ ḋíḃ ar an mbóṫar nó te naċ dtáinig siḃ roiṁe seo?"

An ḟaid is ḃí sé ag laḃairt mar so leis an ḃfáinleoig, 'gá pógaḋ arís is arís eile agus ag cuimilt a láiṁe go grá̇ḋṁar dá sgiaṫánaiḃ duḃ-ġorma, dá sgórnaċ beag dearg, agus dá ḃrollaċ geal cluṫṁar, ḟeol éinín eile andeas agus ṫuirling i n-a n-aice. D'éiriġ an dá éan san aer annsin, agus 'sé an ċéad áit eile ar luiġ siad i n-a neid ḃig féin a ḃí foluiġṫe san eiḋean a ḃí ag fás go tiuġ ar ḃallaiḃ an tiġe.

"Tá siad ar fáġáil sa deireaḋ, a ṁáiṫrín!" arsa Eoġainín, agus é ag riṫ isteaċ go lúṫġáireaċ. "Tá na fáinleoga ar fáġáil sa deireaḋ! Ṫáinig péire anoċt—an péire a ḃfuil a nead os cionn m'ḟuinneoige-se. Béiḋ an ċuid eile ċugainn i mbáraċ."

Ċrom an ṁáṫair agus ṫeann sí léiṫi é. Annsin ċuir sí paidir ċum Dé ós íseal, ag gaḃáil buiḋeaċais leis as uċt na fáinleoga a ḟeolaḋ ċuca. An lasair a ḃí i súiliḃ an ṁalraiġ, ċuirfeaḋ sí aoiḃneas ar ċroiḋe máṫar ar biṫ.

Ba ṡáṁ é codlaḋ Eoġainín an oiḋċe sin.

. . . . .

Ṫáinig na fáinleoga i ndiaiḋ a ċéile anoir—i n-a gceann is i n-a gceann ar dtús, i n-a bpéire is i n-a bpéire annsin, agus fá ḋeireaḋ i n-a sgataiḃ beaga. Naċ orṫa a ḃí an t-áṫas nuair a ċonnaic siad an tsean-áit arís! An ċoill ḃeag agus an sruiṫleán ag gluaiseaċt tríṫi; an tráiġ ġeal ġainṁeaċ; na fuinnseoga a ḃí i n-aice an tiġe; an teaċ féin agus na sean-neadraċa go díreaċ mar d'ḟágadar iad leiṫ-ḃliaḋain roiṁe sin. Ní raiḃ aṫruġaḋ ar ṫada aċt aṁáin ar an mbuaċaill beag. Ḃí seisean níos ciúine agus níos míne ná ḃíoḋ. Ba ṁinice i n-a ṡuiḋe é 'ná ag riṫ leis féin ar fud na ngarranta mar ba ġnáṫaċ leis roiṁe sin. Níor cluineaḋ ag gáiriḋe ná ag gaḃáil ḟuinn é ċoṁ minic is cluintí. Má ṫug na fáinleoga an méid seo fá deara, agus ní aḃróċainn nár ṫug, is cinnte go raiḃ brón orṫa faoi.

Ċuaiḋ an samraḋ ṫart. D'annaṁ

a ċorruiġeaḋ Eoġainín amaċ ar an tsráid, aċt é i n-a ṡuiḋe go sásta ar ṁullaċ na haille ag féaċaint ar na fáinleogaiḃ agus ag éisteaċt le n-a gceileaḃar. Ċaiteaḋ sé na huaireannta mar so. Ba ṁinic ann é ó ṁoċ na maidne gur táinig an "tráṫnóna gréine buiḋe"; agus ag dul isteaċ dó gaċ oiḋċe ḃíoḋ an-ċuimse sgéalta—sgéalta áilne iongantaċa—aige le n-innseaċt dá ṁáṫair. Nuair a ċeistniġeaḋ sise é fá na sgéaltaiḃ seo, deireaḋ sé i gcoṁnaiḋe léiṫi gurab ó na fáinleogaiḃ d'ḟágaḋ sé iad.

III.

Ḃeannuiġ an sagart isteaċ tráṫnóna.

"Cia ċaoi ḃfuil Eoġainín na nÉan an aimsir seo, a Eiḃlín?" ar seisean. ("Eoġainín na nÉan" a ḃí mar ainm ag na malraċaiḃ eile air i ngeall ar an gcion a ḃí aige do na héanlaiṫ).

"Muise, a Aṫair, ní raiḃ sé ċoṁ maiṫ le fada an lá is atá sé ó táinig an samraḋ. Tá luisne i n-a

leiceann nać ḃfaca mé ann riaṁ roiṁe.”

Breaṫnuiġ an sagart go géar uirṫi. Ṫug seisean an luisne sin fá deara le tamall, aċt má ṫug, níor ṁeall sí é. Ṫug daoine eile fá deara freisin í agus, má ṫug, níor ṁeall sí iad. Aċt ba léir gur ṁeall sí an ṁáṫair. Ḃí deora i súiliḃ an tsagairt, aċt ḃí Eiḃlín ag faduġaḋ na teineaḋ is ní faca sí iad. Ḃí toċt i n-a ġlór nuair a laḃair sé arís, aċt níor ṫug an ṁáṫair fá deara é.

“Cá ḃfuil Eoġainín anois, a Eiḃlín?”

“Tá sé i n-a ṡuiḋe ar an aill amuiġ ‘ag caint leis na fáinleogaiḃ,’ mar deireann sé héin. Is iongantaċ an cion atá aige do na héiníniḃ sin. Ḃfuil a ḟios agat, a Aṫair, céard duḃairt sé liom an lá ċeana?”

“Níl a ḟios, a Eiḃlín.”

“Ḃí sé ’gá ráḋ gur gearr anois go mbéiḋ na fáinleoga ag imṫeaċt uainn arís, agus ar seisean liom go toib-eann, ‘Céard a ḋéanfá, a ṁáiṫrín,’ ar seisean, ‘dá n-éalóċainn-se uait leis na fáinleogaiḃ?’ ”

"Agus céard duḃairt tusa, a Eiḃlín?"

"Duḃairt mé leis sguabaḋ leis amaċ agus gan a ḃeiṫ 'gam' ḃoḋruġaḋ. Aċt táim ag cuiṁniuġaḋ riaṁ ó ṡoin ar an rud aduḃairt sé agus tá sé ag déanaṁ buaiḋearṫa ḋom. Nárḃ' aisteaċ an smaoineaḋ ḋó é, a Aṫair,—é imṫeaċt leis na ḟáinleogaiḃ?"

"Is iomḋa smaoineaḋ aisteaċ ṫagas isteaċ i gcroiḋe páiste," ars' an sagart. Agus ṫug sé an doras amaċ air féin gan focal eile a ráḋ.

. . . .

"Ag brionglóidiġ mar is gnáṫaċ leat, a Eoġainín?"

"Ní heaḋ, a Aṫair. Tá mé ag cainnt leis na ḟáinleogaiḃ."

"Ag cainnt leo?"

"'Seaḋ, a Aṫair. Ḃímid ag cainnt le ċéile i gcoṁnaiḋe."

"Agus cogar. Céard a ḃíos siḃ a ráḋ le ċéile?"

"Ḃímid ag cainnt ar na críoċaiḃ i ḃfad uainn a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i gcoiṁnaiḋe ionnta, agus ar na fairrgiḃ fiaḋáine san áit a mbáiṫtear na

luingis, agus ar na caṫraċaiḃ aol-ġeala a gcoṁnuiġeann na ríġṫe ionnta."

Ṫáinig iongnaḋ a ċroiḋe ar an sagart mar ṫáinig ar an máṫair roiṁe sin.

"Tusa a ḃíos ag cur síos ar na neiṫiḃ seo agus iad-san ag éisteaċt leat, is cosṁail?"

"Ní mé, a Aṫair. Iad-san is mó a ḃíos ag cainnt agus mise ag éisteaċt leo."

"Agus an dtuigeann tú a gcuid cainnte, a Eoġainín?"

"Tuigim, a Aṫair. Naċ dtuigeann tusa í?"

"Ní go ró-ṁaiṫ a ṫuigim í. Déan áit dom ar an aill annsin agus suiḋfiḋ mé tamall go míniġiḋ tú ḋom céard ḃíos siad a ráḋ."

Suas leis an sagart ar an aill agus ṡuiḋ le hais an ġasúirín. Ċuir sé a láṁ fá n-a ṁuineál is ṫosuiġ ag baint ċainnte as.

"Míniġ ḋom céard a ḃíos na fáin-leoga a ráḋ leat, a Eoġainín."

"Is iomḋa rud a ḃíos siad a ráḋ

liom. Is iomḋa sgéal breaġ innsiġ-eas siad dom. An bfaca tú an t-éinín sin a ċuaiḋ ṫart anoir díreaċ, a Aṫair?"

"Ċonnaiceas."

"Sin í an sgéalaiḋe is clisde orṫa ar fad. Tá a nead sin fá'n eiḋean atá ag fás os cionn fuinneoige mo ṡeomra-sa. Agus tá nead eile aici san Doṁan Ṫeas—aici féin is ag a céile."

"A' bfuil, a Eoġainín?"

"Tá—nead beag áluinn eile na mílte is na mílte míle as so. Naċ aisteaċ an sgéal é, a Aṫair?—a ráḋ go bfuil dá ṫeaċ ag an bfáinleoigín agus gan againne aċt aon teaċ aṁáin?"

"Is aisteaċ go deiṁin. Agus cia an sórt tír i n-a bfuil an teaċ eile seo aici?"

"Nuair a ḋúnaim mo ṡúile feicim tír uaigneaċ áiḋḃéil. Feicim anois í, a Aṫair! Tír iongantaċ uaṫṁar. Níl sliaḃ ná cnoc ná gleann innti, aċt í i n-a maċaire mór réiḋ gainṁeaċ. Níl coill ná féar ná fás innti,

aċt an talaṁ ċoṁ lom le croiḋe do ḃoise. Gaineaṁ ar fad. Gaineaṁ fá do ċosaiḃ. Gaineaṁ ar gaċ taoiḃ ḋíot. An ġrian ag spalpaḋ os do ċionn. Gan néall ar biṫ le feiceál san spéir. É go ḣan-te. Annso is annsúd tá ball beag féaraċ mar a ḃeaḋ oileáinín i lár fairrge. Cúpla crann árd ag fás ar gaċ ball aca. Fasgaḋ ó ġaoiṫ agus ó ġréin aca. Feicim ar oileán de na hoileánaiḃ seo aill árd. Aill ṁór ṁillteaċ. Tá sgoilteaḋ ins an aill, agus ins an sgoilteaḋ tá nead ḟáinleoigín. Sin í nead m'ḟáinleoigín-se."

"Cia d'innis an méid seo ḋuit, a Eoġainín?"

"An ḟáinleog. Caiṫeann sí leaṫ a saoġail ins an tír sin, í féin is a céile. Naċ aoiḃinn an saoġal atá aca ar an oileáinín uaigneaċ údan i lár na diṫreiḃe! Ní ḃíonn fuaċt ná fliċe ann, sioc ná sneaċta, aċt é i n-a ṡaṁraḋ i gcoṁnaiḋe. . . . Agus i n-a ḋiaiḋ sin, a Aṫair, ní ḋéanann siad dearmad ar a nead ḃig eile annso i nÉirinn, ná ar an gcoill, ná ar an

sruṫán, ná ar na fuinnseogaiḃ, ná ormsa, ná ar mo ṁáṫair. Gaċ bliaḋain san earraċ cloiseann siad mar a ḃeaḋ cogarnaiġil i n-a gcluais 'gá ráḋ leo go ḃfuil na coillte fá ḋuilleaḃar i nÉirinn, is go ḃfuil an ġrian ag ḋeallruġaḋ ar na bántaiḃ, is go ḃfuil na huain ag méiḋliġ, is go ḃfuilimse ag fanaċt leo-san. Agus fágann siad slán ag a n-árus san tír ċoiṁiġṫiġ is imṫiġeann siad rómpa is ní ḋéanann siad stad ná coṁnaiḋe go ḃfeiceann siad barr na ḃfuinnseog uaṫa agus go gcluineann siad glór na haḃann is méiḋleaċ na n-uan."

Ḃí an sagart ag éisteaċt go haireaċ.

"Ó!—agus naċ iongantaċ an t-aistear aca é ó'n Doṁan Ṫeas! Fágann siad an maċaire mór gainṁe i n-a ndiaiḋ agus na sléiḃte árda maola atá ar a imeall agus imṫiġeann siad rómpa go dtagann siad go dtí an ṁuir ṁór. Amaċ leo ṫar an muir ag eiteall i gcoṁnaiḋe 'gcoṁnaiḋe gan tuirse gan traoċaḋ. Feiceann siad síos uaṫa na tonntraċa treaṫan-

ṁóra, agus na luingis ag treabaḋ na dílinn, agus na seolta bána, agus faoileáin agus cailleaċa duḃa na fairrge, agus iongantais eile naċ ḃféadfainn cuiṁniuġaḋ orta. Agus sgaiṫte éirġeann gaoṫ agus gála is feiceann siad na longa dá mbáṫaḋ is na tonntraċa ag éirġe i mullaċ a ċéile; agus bíonn siad féin, na créatúir, dá dtuargain leis an ngaoiṫ agus dá ndallaḋ leis an mbáistiġ agus leis an sáile nó go mbaineann siad amaċ an tír fá ḋeireaḋ. Tamall dóiḃ annsin ag imṫeaċt rómpa agus iad ag féaċaint ar ṗáirceannaiḃ féarṁara is ar ċoilltiḃ barr-ġlasa is ar ċruaċaiḃ ceann-árda is ar loċaiḃ leaṫna is ar aiḃneaċaiḃ áilne is ar ċaṫraċaiḃ breaġṫa mar ḃeaḋ i bpictiúiriḃ iongantaċa agus iad ag breaṫnuġaḋ orta síos uaṫa. Feiceann siad daoine ag obair. Cluineann siad beiṫiḋiġ ag géimniġ, agus páistí ag gáiriḋe, agus cloga dá mbualaḋ. Aċt ní stadann siad aċt ag síor-imṫeaċt nó go dtagann siad go bruaċ na mara arís, agus ní sos dóiḃ annsin go mbuaileann siad tír na hÉireann."

Lean Eoġainín air ag laḃairt mar seo ar feaḋ i ḃfaḋ, an sagart ag éisteaċt le gaċ focal dá nduḃairt sé. Ḃíodar ag seanċus nó gur ṫuit an dorċadas agus gur ġlaoiḋ an ṁáṫair isteaċ ar Eoġainín. Ċuaiḋ an sagart a ḃaile ag maċtnaṁ ḋó féin.

IV.

D'imṫiġ an Luġnasa agus an Meaḋon Fóġṁair. Ḃí an Deireaḋ Fóġṁair leaṫ-ċaiṫte. De réir mar ḃí na laeṫeannta ag dul i ngiorraċt ḃí Eoġainín ag éirġe ní ba ḃrónaiġe. Ḃ'annaṁ a laḃruiġeaḋ sé le n-a ṁáṫair anois, aċt gaċ oiḋċe roiṁ ḋul a ċodlaḋ ḋó ṗógaḋ sé go dil agus go dioċraċ í agus deireaḋ sé—

“Glaoiḋ orm go moċ ar maidin, a ṁáiṫrín. Is beag an spás atá agam anois. Béiḋ siad ag imṫeaċt gan mórán moille.”

Ġealuiġ lá áluinn i lár na míosa. Go luaṫ ar maidin ṫug Eoġainín fá deara go raiḃ na fáinleoga ag cruinniuġaḋ le céile ar ḃarr an tiġe. Níor ċorruiġ sé ó n-a ḟuiḋ-

eaċán ar feaḋ an lae sin. Ag teaċt isteaċ ḋó tráṫnóna, ar seisean le n-a ṁáṫair—

"Ḃéiḋ siad ag imṫeaċt i mbáraċ."

"Cá ḃfios duit, a ġráḋ ġil?"

"Duḃairt siad liom inniu é. . . . . A ṁáiṫrín," ar seisean arís, tar éis sgaṫaiṁ ḋó i n-a ṫost.

"Céard é féin, a leanḃín?"

"Ní ḟéadfaiḋ mé fanaċt annso nuair a ḃéas siad imṫiġṫe. Caiṫfiḋ mé imṫeaċt i n-éindiġ leo . . . . go dtí an tír i n-a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i gcoṁnaiḋe. Ní ḃeiteá uaigneaċ dá n-imṫeoċainn?"

"Ó! a stóir, a ṁíle stór tú, ná labair mar sin liom!" ars' an ṁáṫair ag breiṫ air agus 'ġá ḟásgaḋ le n-a croiḋe. "Níl tú le éalóḋ uaim! Ar nḋóiġ, ní ḟágfá do ṁáiṫrín agus imṫeaċt i nḋiaiḋ na ḃfáinleog?"

Ní duḃairt Eoġainín focal aċt í ṗógaḋ arís is arís.

. . . .

Ġealuiġ lá eile. Ḃí an buaċaillín beag i n-a ṡuiḋe go moċ. Ó túslae ḃí na céadta fáinleog bailiġṫe le

ċéile ar ṁullaċ an tiġe. Ó am go ham d'imṫiġeaḋ ceann nó péire aca agus d'ḟilleaḋ arís, mar ḃeidís ag breaṫnuġaḋ ar an aimsir. Fá ḋeireaḋ d'imṫiġ péire is níor ḟill siad. D'imṫiġ péire eile. D'imṫiġ an tríoṁaḋ péire. Ḃí siad ag imṫeaċt i ndiaiḋ a ċéile annsin go dtí nár ḟan aċt aon sgata beag aṁáin ar stuaic an tiġe. Ḃí an péire a ṫáinig ar dtús an tráṫnóna earraiġ úd sé ṁí roiṁe sin ar an sgata beag so. Is cosṁail go raiḃ leisge orṫa an áit ḟágáil.

Ḃí Eoġainín 'gá ḃfaireaḋ ó'n aill. Ḃí a ṁáṫair i n-a seasaṁ len' ais.

D'éiriġ an sgata beag éinín san aer agus ṫugadar aġaiḋ ar an Doṁan Ṫear. Ag imṫeaċt dóiḃ ṫar ḃarr na coille d'ḟill péire ar ais,—an péire a raiḃ a nead os cionn na fuinneoige. Anuas leo ó'n spéir ag déanaṁ ar Eoġainín. Ṫart leo annsin, iad ag eiteall i n-aice leis an talaṁ. Ċuimil a sgiaṫáin de ġruaiḋ an ġarsúirín agus iad ag sguabaḋ leo ṫairis. Suas leo san aer arís, iad

ag labairt go brónaċ, agus as go bráṫ leo i ndiaiḋ na coda eile.

“A ṁáṫair,” arsa Eoġainín, “tá siad ag glaoḋaċ orm. ‘Teara uait go dtí an tír a mbíonn an ġrian ag soillsiuġaḋ i gcoṁnaiḋe ann,—teara uait, a Eoġainín, ṫar na fairrgiḃ fraoċda go dtí tír an tsoluis,—teara uait, a Eoġainín na nÉan!’ Ní ḟéadaim iad a eiteaċ. Beannaċt agat, a ṁáiṫrín,—mo ṁíle míle beannaċt agat, a ṁáiṫrín mo ċroiḋe. Táim ag imṫeaċt uait . . . . ṫar na fairrgiḃ fraoċda . . . . go dtí an tír i n-a mbíonn sé i n-a ṡaṁraḋ i gcoṁnaiḋe.”

Leig sé a ċeann siar ar ġualainn a ṁáṫar agus ċuir sé osnaḋ as. Cluineaḋ gol mná insan áit uaignig úd—gol máṫar ag caoineaḋ a páiste. Ḃí Eoġainín imṫiġṫe i ḃfoċair na ḃfáinleog.

. . . .

Ċuaiḋ an fóġṁar is an geiṁreaḋ ṫart agus ḃí an t-earraċ ar fáġáil arís. Ḃí na coillte fá ḋuilleaḃar, is na huain ag méiḋliġ, is an ġrian ag

deallruġaḋ ar na bántaiḃ. Tráṫnóna glórṁar san Aibreán ṫáinig na fáinleoga. Ḃí solus iongantaċ ag bun na spéire san iarṫar mar ḃí bliaḋain an taca sin. Ḃí séis ċeoil ag na héanlaiṫ san gcoill. Ḃí duan dá canaḋ ag na tonntraċaiḃ ar an tráiġ. Aċt ní raiḃ aon ġasúirín fionn-ḃán i n-a ṡuiḋe ar ṁullaċ na haille fá sgáṫ na ḃfuinnseog. Istiġ ins an teaċ ḃí bean aonraic ag caoi cois teineaḋ.

" . . . . 'S a ṁaicín ṁúirniġ," ar sise, "feicim na fáinleoga ċugam arís, aċt ní ḟeicfiḋ mé tusa ċugam go deo."

Ċuala na fáinleoga í agus iad ag dul tar an doras. Níl a ḟios agam an gcuala Eoġainín í, mar ḃí sé na mílte míle i gcéin . . . . ins an tír i n-a mbíonn sé i n-a ṡamraḋ i gcoṁnaiḋe.

(A ċríoċ sin.)

Foclóir.

Only the more difficult words, or words which illustrate some peculiarity of local usage in pronunciation, vocabulary, or idiom, are included in this foclóir. As a rule only the meanings occurring in the text are noted.

a, poss. adj., his, her, their: note the usage in such locutions as a ḋá ṡúil, his two eyes; a ḋá súil, her two eyes; a leaṫ-ṡúil, his eye; a leaṫ-súil, her eye.

Absolóid, -e, f., absolution (commonly *pron.* easblóid; maiṫeaṁnas, *pron.* maiteaṁnas is, however, the popular word).

Aclaiḋe, a., free in motion, nimble, active.

Aguisín, gs. id., -í, m., an addendum.

Aibneaċ, -niġe, a., abounding in rivers.

Áiḋbéil, -e, npl. id., f., exaggeration.

Áiḋbéil, -e, a., awful.

Aill (pron. áill in Iar-Chonnachta), -e, -ltreaċa, f., cliff, boulder, rock; in the Ros Muc district áill is applied to any large rock or boulder, even though it be far from reaching the dignity of a "cliff"; carraig is restricted to a rock standing in water.

Áilleán, -áin, npl. id., m., a beautiful object; ba deas an t-áilleán é, he was a charming sight, he made a pretty picture.

Ainmiḋe, gs. id, npl. -ḋṫe (also ainmínte), m., an animal, a brute.

Áird, -e, f., attention, heed; is iomḋa fuaim ċeolṁar a ḃí le cloisteáil, an té a mbeaḋ áird aige orṫa, many were the musical sounds which might have been heard, if one had ears to hear them.

Áirṁiġim, -reaṁ, m., I count, reckon; ní áirṁiġim bábóigín, not to say a doll, much less a doll.

Ais, -e, f., side, back, etc.; tar ais, ar ais, back, backwards; fágaim lem' ais, I assert, I solemnly declare.

Aisteaċ, -tiġe, a., curious, odd; gaċ cleas a b'aistiġe 'ná a ċéile, the oddest imaginable tricks (lit. every trick odder than the one before).

Áit, -e, npl. -eaċa and -eanna, f., place; san áit (followed by loc. rel.), in the place where; often almost = whereas, inasmuch as.

Aiṫne, gs. id., f., acquaintance; naċ gcuirfiḋe B. i n-aiṫne ḋí, to whom B. would not be introduced.

Am, gs. -a, npl. -anna, -annta, time; amannta, at times, sometimes; am dinnéir, at dinner-time; tá sé i n-am codlata, it is bed-time; ḃí sé i n-am aici, it was time for her.

Amaċ, adv., out; in phr. amaċ annso, "out here," bye-and-bye.

Áṁṫaċ, conj., however (a living word in Iar-Chonnachta amongst good speakers).

Anaċain, -e and -ċna, f., hurt, harm, damage.

Ann, in phr. fear ann féin, a man apart, a man *sui generis*.

Aoiḃneas, -a and -nis, m., delight; aoiḃneas duine a ṫoil, a person's will is his delight ("everyone to his fancy").

Aol-ġeal, -ġile, a., lime-bright, as white as lime.

Aonraic, -e, a., lone, solitary (this, not aonraċ, is the adj. in use).

Árd, in phr. i n-árd a goṫa, at the top of her voice.

Arraing, -e, npl. -eaċa and -ṫe, f., a "stitch" in the side, a dart of pain.

Árus, -uis, npl. id., m., abode.

Bábóg, -óige, -óga, f., a doll; dim. bábóigín, gs. id., npl. -í, also f. (*not* m).

Bacla, -nn (and baicle), npl. -aí, f., the arms, an armful; i n-a baclainn, in her arms, on her arm.

Bagairt, -rṫa, m., act of threatening, nodding; ag bagairt a mullaċ, rearing their frowning crests.

baınım, -nt, v. tr. and intr., I cut, take, etc.; a bain leis, that meddled with it; bain an laiste de'n doras, unlatched the door; níor bain sí méar dá srúin, a somewhat slang expression = "she did not cry halt;" níorb' fada a bain sé as, he did not take long (to complete a journey); go mbaineann siad amach an tír, till they reach land.

bainne bó bliochtáin, m., buttercup (*ranunculus auricomus*).

baint, -e, f., act of cutting, taking, etc.; ag bainte cainnte as, getting talk out of him, making him talk; ag baint sgéalta asta, making them tell stories.

Bairbre, gs. id., f., Barbara (almost the commonest female name in the district).

baistim, -teadh, v. tr., I baptise, christen.

báithim, -áthadh, v. tr. and intr., I drown, founder (of a vessel).

balbán, -áin, npl. id., m., a stammerer, a dummy.

ball, -aill, npl. id., m., limb, spot; ar ball beag, just now.

bán, -áine, a., white, fair-haired; (of a road, etc.), bare.

bán, -áin, and -ta, m., lea-land, pasture-land.

bárdal, -ail, npl. id., m., a drake.

barr, -airr, npl. -a and -anna, m., top, etc.; mar barr ar, in addition to, "on the top of"; le barr ríméid, with excess of joy, in pure delight.

barr-ghlas, -aise, a., green-topped (of woods).

básuighthe, gsf., id., killed, dead.

bealach, -aigh, npl. id. and -aighe, m., way, etc.; in phr. as an mbealach, "out of the way," beyond bounds, wrong.

Beartlí, gsf. id., "Bartly," one of the commonest names in South Connacht

béic, -e, npl. -í and -eacha, f., cry, roar.

béile, gs. id., npl. -lí, m., a meal.

beithidheach, -dhigh, npl. id., m., a beast, especially a beast of the ox tribe.

beo, gs. id. and bí, npl. beodha, m., life; in phr. le mo beo, as long as I live.

bídeach, -dighe, a., tiny.

Binn, -e, npl. beanna, f., gable.

Boḃta, gsf., id., npl. -í, m., an occasion; boḃta aṁáin, once.

Boġa, gs. id., npl. id. and -í, bow.

Bosóg, -óige, -a, f., slap, smack.

Bráiṫlín, gs. id., npl. -í, m., sheet.

Bréagán, -áin, npl. id., m., toy.

Bricfasta, gs. id., npl. -í, m., "breakfast."

Brionglóideaċ, -diġe, f., act of dreaming.

Buaile, gs. id., npl. -lte and -lteaċa, f, a field where cattle are kept, a paddock.

Buailim, -alaḋ, v. tr., I strike; buailim siar, I "strike" (go) west; buailim isteaċ, I enter (a house, etc.); buailim an bóṫar, I "strike" the road, I start (on a journey, etc.).

Búcla, gsf. id., npl. -í, m., tress, curl (of hair).

Buiḋeaċ, -ḋiġe, a., thankful; go buiḋeaċ beannaċtaċ, thankfully and gratefully.

Buiḋean, -ne, -eanta, f., band, company; an Ḃuiḋean Ḃalḃ, "the Dumb Band," a well-known game amongst children and at fire-side siamsaí.

Bun, -uin, -una, npl. id., base, foundation; bun na spéire, the horizon.

Bunáite, the greater part; bunáite an ċéad sgéil, the greater part of the first story.

Cabair, -bra, -barṫa, -braċ, f., help; ṫáinig do ċabair uirṫi, came to her assistance.

Cailleaċ (-liġe, -eaċa) ḋuḃ, f., "black hag," applied both to the cormorant (*phalacrocorax carbo*) and to the shag (*phalacrocorax graculus*), our two commonest *pelecanidae*.

Caillim, -leaḋ and -leaṁaint, v. tr., I lose; cailleaḋ an t-aṫair, the father died.

Caiṫeaṁ, -ṫte and caiṫṁe, m., act of throwing, spending, using up; ag caiṫeaṁ aimsire dóiḃ féin, amusing themselves; ag caiṫeaṁ léim, jumping.

Canaḋ, -nta, m., act of singing; ḃí duan dá canaḋ ag na tonntraċaiḃ ar an tráiġ, the waves were intoning an anthem on the beach.

Caoi, gs. id., f., act of weeping.

Caoineaċán, -áin, m., act of crying

Caointeach, -tighe, a., crying, wailing, moaning (of the sea).

Caol, -aoile, a., slender; in phr. caol díreach, quite straight; rinne sí caol díreach ar E., made straight for E.

Caomh-cheann, gs. -chinn, npl. id., m., comely head.

Caorthann, -ainn, npl. id., m., quicken tree, mountain-ash (*sorbus aucuparia*).

Cás, -áis, npl. id., m., case; an chéad chás de, in the first place.

Casadh, -sta, m., act of twisting, turning; ag casadh puirt, "turning a tune," singing or lilting.

Cárdáil, -ála, f., act of teasing wool, etc., act of scrubbing very hard.

Carthannach, -aighe, a., kind-hearted.

Casóigín, gs. id., npl. -í, m., a little cassock.

Catach, -aighe, a., curly-haired.

Cé, interrog. partic., where? (Fairly general in Connacht for cá?)

Ceachtar, distrib. pr., either; with neg., neither.

Ceallttar, -air, npl. id., m., face, visage.

Ceann, gs. cinn, ds. cionn, npl. cinn and ceanna, m., head; one, an individual; i n-a gceann is i n-a gceann, one by one; dar gcionn, towards us.

Ceann-árd, -áirde, high-headed, lofty (of mountains).

Ceann-chatach, -aighe, a., curly-headed.

Ceárd, -a, -anna, m., quarter, point of the compass.

Céarbóch, interrog. pr., what sort? followed, like cia an sórt in Con. vernac., by nom. not gen.; the etymology is not obvious).

Céasadh, -sta, m., act of torturing.

Ceileabhar, -air, m., twittering, chirping.

Ceilt, -e, f., act of concealing, denying.

Céirseach, -sighe, -seacha, f., song-thrush (*turdus musicus*).

Ceistnighim, -niughadh, v. tr., I question.

Cia dár díobh í, to whom does she belong (by family)? *i.e.* what is her surname?

Ciall, céille, f., sense, meaning; cur i gcéill, act of signifying, pretending.

Cimín, gs. id., m., pasturage.

Cinnt, -e, f., act of failing, surpassing; tá sé ag cinnt orm, I cannot succeed, "it beats me."

Cion, ceana, m., affection, regard.

Ciotóg, -óige, -a, f., left hand; ar ṫaoiḃ na ciotóige, on the left.

Ciúineadas, -ais, m, calm, quietness; i gciúineadas na maidne, in the morning quiet.

Ciuṁais, -e, npl. -ṁsa and -eaċa, f., edge, border.

Cladaċ, -aiġ, npl. id., m., beach.

Claiḋe, gs. id., npl. -aċa, m., a fence, esp. a stone fence.

Cleaċtaḋ, -tṫa, m., act of practising, frequenting.

Cliseaḋ, -ste, m., act of failing; rud a ḃí ag cliseaḋ uirṫi, a matter in which she was not succeeding.

Clisim, -seaḋ, v. tr., I fail (with ar).

Cloċar, -air, npl. id., m., a group of boulders on a hillside or elsewhere.

Cloigeann, -ginn, npl. id., m., also gs. -gne, npl. id., f., skull, head.

Cloiginín, gs. id., npl. -í, m., little head.

Clos, act of hearing; is clos dom, I hear.

Cluas, -aise, -a, f., ear; tá cluas air, he is listening attentively.

Cluṫṁar, -aire, a., warm, comfortable.

Cnapaċ, -aiġe, a., knotty.

Cogarnaiġil, -e, f., a whispering, the act of whispering.

Cóilín, gs. id., m., "little Colm," the commonest diminutive of the name in Iar-Chonnachta, coming through the English form "Colman"

Coisgeaḋ, -gṫe, m., act of restraining, stopping.

Coisgim, -geaḋ (also cosg), v. tr., I prevent, stop, restrain; coisgeaḋ de ḋordán na gcuileog, the buzzing of the flies stopped.

Coṁluadar, -air, npl. id., m., company, family, household; coṁluadar fear, the company of men; sin a raiḃ de ċoṁluadar ann, that was the entire household.

Corr, a., occasional, odd; frequent as prefix, as in corr-ḟean-duine, a few old people.

Corr (gs. cuirre, npl. corra) éisg, f., the common heron (*ardea cinerea*).
Corruighim, -ghe, v. tr. and intr., I move; corruigh leat, hurry on, "stir yourself."
Cóimhmheas, -a, and -ta, a., comparison, act of comparing; i gcóimhmheas le, compared with.
Coimhthigheach, -ghighe, a., foreign, strange.
Coingbhighim, coingbheáil, v. tr. and intr., I keep, preserve.
Cóirighthe, gsf. id., a., arranged, disposed.
Coisrighim (also coisreacaim, coisrighim), coisreacan, v. tr., I bless, make the sign of the cross on; choisrig (*pron.* nearly chaisrig) sé é féin, he blessed himself.
Comhaireamh, -rimh, m., act of counting.
Comh-dhéanta, gsf. id., a., well-formed.
Comhnaidhe, -dhthe, f., act of staying, dwelling; i n-a bhfuil a gcomhnaidhe, where they live; atá comhnaidhe ar mo shagart, that my priest lives.
Compánach, -aigh, npl. id., m., companion.
Congnamh, -ganta (also -aimh), m., help; tháinig do chongnamh uirthi, came to her assistance.
Cos-nochtuighthe, gsf. id., a., barefooted.
Cóta, gs. id., npl. -aí, m., coat, coat-like garment, petticoat.
Cothrom, -uime, a, even; cothrom an lae indiu . . . anuraidh, this day twelvemonth (past).
Craitheadh, -thte, m., act of shaking; ar craith-eadh trembling.
Créatúr, -úir, npl id., creature (often used as term of pity and endearment).
Críoch, -íche, -a, f., end, limit; territory.
Crioslach, -aigh, npl. id., m., "the circling sea-shore."
Crochaim, -adh, v tr., I hang, I raise; chroch a ceann, raised her head.
Crochadh, -chta, m, act of lifting, raising; 'gá chrochadh go breagh, "lifting" it finely (of a song).
Croidhe, gs. id., npl. -dhthe, m., heart; croidhe do bhoise, the centre of your palm.
Crotach, -aigh, m., the common curlew (*numenius arquata*).

Cruaċ, -aiċe, -a, f., "croagh," "reek," mountain.
Cruaḋógaċ, -aiġe, a., hard-pressed, busy.
Cuairt, -arta, -eanna, f., visit; ar ċuairt, on a particular visit; ar cuairt, visiting.
Cuairtéireaċt, -a, f., act of visiting.
Cuid, in phr. dem' ċuid héin, of my own.
Cuileog, -óige, -a, f., a fly.
Cuimlim, -ilt, v. trs. and intrs., I rub (de, to, against).
Cuimín, gs. id., m., Cuimin (one of the characteristic personal names of the district).
Cuiṁne (gs. id., f.,) cinn, memory.
Cuiṁneaċ, -niġe, a., mindful; nár ċuiṁneaċ leis, which he did not recollect.
Cuiṁniġim, -iuġaḋ, v. intr., I remember; ċuiṁniġ sí uirṫi féin, she remembered herself, bethought herself.
Cuimse, gs. id., f., a measure, a good measure, a large number or quantity.
Cuirim, cur, v. tr., I put, etc.; cuir ort, dress yourself; go gcuirfinn paidir le hanam a carad, that I would say a prayer for the soul of her friend; ċuir paidir ċum Dé, said a prayer to God.
Cúis, in phr. ní ḋéanfaḋ tada cúis di aċt, nothing would do her but.
Cuitín (caitín), gs. id, npl. -a, m., little cat, cat.
Culaiḋ, gs. id. and -aḋ, npl -eaċa and -ltaċa, f. and m., suit of clothes, dress; culaiḋ an aifrinn, the Mass vestments.
Cuṁdaċ, -aiġ, m., act of covering, protecting.
Cur . . . trí ċéile, act of turning over in the mind, debating.
Curaiċín, gs. id., npl. -í, m., a small curragh.
Cúram, -aim, m., care, concern; ni cúram a ráḋ, there is no need to say.
Cuṫaċ, -aiġ, m., madness; cuṫaċ feirge, a frenzy of anger.
Cúṫail, -e, a., shy.
Cúṫaileaċt, -a, f., shyness,

Daḃaċ, -aiḃċe, -a, f. and m., vessel, tub.
Daonnaiḋe, gs. id., npl. -ḋṫe, m., human being.
Déad, -éid, npl. id., m., a tooth, a row of teeth.

Deaġṁóideaċ, -diġe, a., pious.
Dealḃ (-eilḃe, -a, f.) cloiċe nó marmair, a figure of stone or marble.
Deaide, gsf. id., m., "daddy"; commonly "ḋeaide" amongst children, even in the absence of an aspirating partic., but deaide (unaspirated) after the fem. poss. adj.; frequent (as in óra, a ḋeaide), as a mere exclamation.
Deallruġaḋ, -uiġṫe, m., act of shining.
Déanaṁ, -nta, m., act of making, make, fashion; déanaṁ gaḃláin ar a hiorball, its tail fashioned like a fork, with forked tail.
Deara, in phr. cuireaḋ fá ndeara dó, he was compelled; ṫug sé fá ḋeara, he noticed.
Deargaḋ, -gṫa, m., act of reddening, kindling (a fire, pipe, etc.)
Dearg-lasaḋ, -sta, m., act of kindling red; a aġaiḋ ar dearg-lasaḋ go cluasaiḃ, his face flushing up to his ears.
Deasuiġim, -uġaḋ, v. tr., I arrange, dress.
Deifreaċ, -riġe, a., hasty.
'D eile, well, what else, etc., in questions and exclamations (the d is frequently slender in Iar-Chonnachta, in other districts commonly broad).
Déin, in phr. fá ḋéin (with g.), towards, to meet; le cur fá do ḋéin, to send for you.
Deireaḋ, -riḋ, npl. id., m., end; gs. often used as a., "last"; na focla deiriḋ, the last words.
Deiseaċt, -a, f., prettiness; ḃí . . . ar ḋeiseaċt an doṁain aige, he had (knew) . . . in the most delightful way.
Deoraiḋe, gs. id., npl. -ḋṫe, m., an exile; in phr. duine ná deoraiḋe, "man or mortal."
Deorata, gsf., id., strange.
Dil, -e, a., dear; go dil agus go díoċraċ, fondly and tenderly. (a literary formula preserved by good Iar-Chonnacht seanchaidhthe).
Díle, -ann and -linne, f., flood, the deep.
Díoċraċ, -aiġe, a., earnest; go dil agus go díoċraċ, fondly and tenderly.

Díriġim, -iuġaḋ, v. tr. and intr., I straighten, direct; ḋíriġ . . . aniar sa leabaiḋ, sat up straight in the bed.
Díṫreab, -eibe, -a., f., wilderness, desert.
Dóġaḋ, -óiġṫe, m., act of burning.
Doṁan Ṫeas, the Southern World or Hemisphere, the South.
Doṁan Ṫiar, the Western World, the West; also, the western heavens, the sky in the West.
Draoiḋeaċt, -a, f., magic.
Dreoilín, gs. id., npl. -í, m., the wren (*troglodytes parvulus*).
Drisiúr, -úir, npl. id., m., a dresser.
Druidim, vbl. n. id., and druideaṁaint, v. tr. and intr., I close; (with le) I draw near (le, to).
Duan, -aine, npl. -anta, f., poem, hymn, anthem.
Dúil, -e, f., desire, will; tá mo ḋúil i, I take delight in.
Duine, in phr. i n-a nduine 's i n-a nduine, in ones, one by one.
Dúirling, -e, -ṫe, f., a stony beach.

Eaċtra, gs. id., npl. -aí, m., adventure, story (of adventure).
Eadarġuiḋe, gs. id., f., intercession.
Éaluiġim, -lóḋ, v. intr., I steal away, escape.
Éanlaiṫ, -e, f., birds (collectively); in s. l. takes pl. art.: na héanlaiṫ, the birds.
Eas, -a, npl. id., m., waterfall.
Éanna (Éanda), gsf. id., m., Eanna, "Enda," a name common in the district down to the last generation.
Easlán, -áin, npl. id., m., an infirm person.
Eiḋean, gs. -in, m., ivy (the Connacht vernac. is eibean; cf. guibe for guiḋe, Mag Uibir for Mag Uiḋir, etc.)
Éinín, gs. id., npl. -í, m., small bird; chick.
Eiteaċ, -tiġ, m., act of refusing, denying.
Eiteallaim, eiteall, v. intr., I fly.

Fá, prep., under; ṡuiḋ sí fúiṫi, she sat down; fá ṁeaḋon lae, at or about midday.
Facṫas (*rectius* connacṫas), pass. (or auton.), past of ċím, used in phr. facṫas dom, often b'ḟacṫas dom, it seemed to me.

fadúġaḋ, -uiġṫe, m., act of kindling, blowing (the fire).

fáġáil, -ála, f., act of finding, getting; ar fáġáil, to be found, found, present.

fainicim, v. tr. and intr., I protect; I beware have a care; fainic naċ bán-ruaḋ atá sé, "take care is it auburn-haired he is" = "stay, he may be auburn-haired after all."

fáinleog, -oige, -a, f., the swallow (*hirundo rustica*); also áinleog, ainleog (Aran). The popular name in the district, however, is liabóg leaṫair, from a fancied resemblance to the bat.

faire, gs. id., m., act of watching, observing (*also* faireaḋ).

fáisgim, fásgaḋ, v. tr., I press, squeeze (le, against).

faiṫċe, gs. id., npl. -eaċa, f., a green, a lawn.

fánaiḋ, gs. id., m., slope, declivity; le fánaiḋ, downhill.

fann, -ainne, a., faint.

faobar, -air, npl id., m., blade; bí faobar i n-a ṡúilib, his eyes were flashing.

faoileán (pron. faiġlleán), -áin., npl. id., m., seagull (*larus*).

faoistean, -in, npl. id., m., (this is the local usage), confession.

fasgaḋ, -sgṫa, m., act of sheltering.

fásgaḋ, -sgṫa, m., act of sqeezing, pressing.

feacaim, -aḋ, v. tr. and intr., I bend, bow.

feadóg, -óige, -a, f., plover, esp. the golden plover (*charadrius pluvialis*), perhaps the commonest of its family.

feasaċ, -aiġe, a., knowing; is feasaċ dom, also is feasaċ mé, I am aware; rud naċ feasaċ duit-se nó dom-sa, a thing which neither you nor I know.

feileaṁnaċ, -aiġe, a., suitable.

féirín, gs. id., npl. -í, m., a present, a "fairing."

feistiġṫe, gsf. id., a., arranged, settled (in Con. very common of a garment: bí a léine feistiġṫe air, his shirt was drawn on him, fastened on him).

feistiuġaḋ, -iġṫe, m., act of arranging; act of fastening on, etc. (of a garment).

fiaḋáin, -e, a., wild.

Fiaḋnaise, gs. id., f., presence; i bḟ. (with g.), in presence of, before.
Fionn-ḃán, -áine, a., fair-haired.
Fionnḟuar, -aire, a., cool.
Fíor-ḟiliḋeaċt, -a, f., true poetry.
Flaiṫeas, gs. -ṫis, npl. id., Heaven, the heavens.
Fliċe, gs. id., f., wetness.
Foillsiuġaḋ, -iġṫe, m., act of revealing.
Folt, gs. fuilt, npl. id. and folta, m., hair of the head.
Fraoċ, -oiċ and -oiġ, m., heather.
Frioṫáil, -ála, f., act of serving, attending; frioṫáil an Aifrinn, act of serving Mass.
Friomsó framsó, the beginning of a nonsense rhyme used in children's games.
Fuamán, -áin, npl. id., m., reverberating report, booming.

Gabaim, gabáil, v. tr. and intr., I take, go; an té ġabfaḋ an bealaċ, the passer-by (gab-faḋ is a new future formation which has replaced geobaḋ in C.)
Gaḋar, -air, npl. id, m., dog (gaḋar has practically replaced madaḋ in the district, and is applied to dogs of all descriptions).
Gaineaṁ, -nṁe, f., sand; gs. gainṁe, used as adj., sandy.
Gainṁeaċ, -ṁiġe, a., sandy.
Gáirdeaċas, -ais, m., act of rejoicing.
Gáireata, gsf. id., laughing (of eyes).
Gáire, gs. id., npl. -í, m., laughter.
Gála, gs. id., npl. -aí, m., "gale," wind, breeze.
Garsún, -úin, npl. id., m., a child, especially a little boy; in the district garsún is applied to a young child of either sex: garsún fir =little boy, garsún mná, little girl (gearr-ċaile is not very common, and girrseaċ is scarcely used at all, though, of course, understood).
Gaṫ, gs. gai, gaoi, npl. gaeṫe, etc., m., spear, javelin; beam (of light); gaeṫe soluis, rays of light.
Gealḃan (-ain, npl. id., m.) buiḋe, the yellow bunting or yellowhammer (*emberiza citrinella*).

Geal-gáire, gs. id., npl. -í, m., bright laughter, ringing laughter.
Geall, gs. gill, npl. id., m., pledge, etc.; in phr. geall le, like, compared to; ba geall le péarlaiḃ a déad, her teeth were like pearls.
Geallaḋ, -llta, m., promise; ḃain geallaḋ díom, exacted a promise from me.
Geallaim, -laḋ, -aṁaint, v. tr. and intr., I promise, vouchsafe; geallaḋ ḋom, it has been granted (vouchsafed) to me.
Geallta, gsf. id., a., promised, granted, appointed.
Gealuiġim, -uġaḋ, v. intr., I grow bright; dawn (of a day).
Geam-ċaoċ, -oiċe, a., purblind.
Gean, -a, -ta, m., affection.
Geanncaċ, -aiġe, a., snub-nosed.
Gearraḋ, -rṫa, m., act of cutting; ag gearraḋ coṁarṫa na croise uirṫi féin, making the sign of the cross on herself; ag gearraḋ na sliġeaḋ, cutting the way, making speed.
Gearr-ḃodaċ, -aiġ, npl. id., m., a stripling.
Géillim, -leaḋ, v. intr., I yield, admit.
Géimneaċ, -niġ, m., act of lowing.
Giodán, -áin, npl. id., m., a small plot (of ground, grass, etc.)
Giorraċt, -a, f., shortness; ag dul i ngiorraċt, growing shorter.
Giorrán, -áin, npl. id., m., a gelding, a horse.
Girrseaċ, -rsiġe, -a, f., (*pron.* giorrseaċ), a little girl; dim. girrseaċaín, gs. id., npl. -í, f.
Glanaim, -aḋ, v. tr. and intr., I clean, clear; glanaim liom, I "clear off," disappear; ní túisge a ḋinnéar caiṫte aige 'ná ġlanas sé leis, the instant he has finished his dinner he clears off.
Glan-ṁeaḃair, -ḃraċ, f., in phr. de ġlan-ṁeaḃair, by memory, by rote.
Glé, gsf. id., a., clear.
Gleoite, gsf. id., a., charming, delightful.
Gliadar, -air, m., chatter.
Glinn, -e, a., pure, clear.
Gnúis, -e, npl. id., f., countenance.
Go cé, interrog. pr., what? (doubtless a fusion of goidé and cia).

goití, (vernac. for gotaide, npl. of gotad, -aid, -aide, m.,) antics.
goirid, in phr. go dtí le goirid, until lately.
gráinneog, -oige, npl. -a, f , hedgehog (*erinaceus europæus*).
greadaim, -adh, v. tr., I beat; gread leat síos be off down.
griosáil, -ála, f., a whipping.

héin, colloquial for féin (héin, not féin, is the pronunciation); dem' chuid héinín héin, of my very very own.
hóbair (for d'fóbair, apparently 3rd s. past of fóbraim, -bairt and -bair, v. tr. and intr., I commence, undertake), in phr. hóbair (also hobair) go, it had like; hóbair go mbáithfidhe (note tense) í, she had like to be drowned.

iallach, in phr. a chur d'iallach air, to compel him.
iarracht, -a, npl. id., f., an attempt; thug sí iarracht fá, she endeavoured.
iarraidh, -rtha, f., act of asking, seeking; ar iarraidh, missing, "to seek."
iarthar, -air, m., the west.
il-dathach, -aighe, a., many-coloured.
imchian, -chéine, a., very distant.
imeall, -mill, m., edge, border, hem; imeall na spéire, horizon.
imnidhe, gs. id., f., anxiety; ní raibh tada ag déanamh imnidhe dhi acht, the only thing that was troubling her was.
imtheacht, gs. -a, npl. id., f., departure, etc.; imtheachta, doings, adventures.
ionntuighim, -ódh and -ughadh, v. tr. and intr., I turn.
iorradh (gs. -aidh, npl. -idh, m.) ruadh, squirrel (*sciurus vulgaris*).
Íosagán, -áin, m., loving diminutive of Íosa; "Jesukin" ("Ísuccán" is the name of the Child Jesus in the exquisite hymn attributed to St. Ita, b. 470, d. 580, A.D.)
íseal, -sle, a., low; ós íseal, in a low voice, privately.
ísligim, -iughadh, v. tr. and intr., I lower, stoop; descend.

Láġaċ, -aiġe, a., affable.
Laiste, gs. id., npl. -í, m., latch; ḃain sé an laiste de'n doras, he unlatched the door.
Lasair, gs. -srach, npl. -sracha, f., flame, flash; ḃí lasair i súiliḃ an ġasúir, there was a light in the boy's eyes; le luas lasrach, quick as a flash.
Lasgaim, -aḋ, v. tr., I whip, lash; lasg leis, he darted off.
Leann, -a, -ta, f. or m., ale.
Leaṫaim, -aḋ, v. tr., I spread.
Leaṫ-luiġe, gsf. id., m., act of leaning.
Leiceann (leiṫ-ċeann), -inn, npl. id., one side of the face, cheek (this word replaces leaca in C.)
Léine, (gs. id., npl. -nteaċa), f, shirt.
Leisge, gs. id., f., laziness, reluctance; ḃí leisge orṫa, they were loath.
Leite, gsf. id. (also -an), f., stirabout.
Loċaċ, -aiġe, a., abounding in lakes.
Lóċrann, -ainn, npl. id., lamp, light; i lóċrann na teineaḋ, in the glow of the fire, in the firelight.
Luasgaḋ, -sgṫa, m., act of waving, shaking.
Lúb, -úibe, -a, f., a loop; ḃí an gadar i n-a lúib, the dog was coiled up.
Luiġim, -ġe, v. intr., I lie; I alight; luiġeann se le nádúr, it is natural, it stands to reason.
Luingeas, -gis, npl. id. and -gseaċa, m., fleet, shipping.
Luisne, gs. id., npl. -eaċa, f., blush, flush, bright colour.
Lúrabóg, **Lárabóg**, a well-known children's game, so-called from the first words of the nonsense-rhyme used in playing it.

Maċaire, gs. id., -í, m., plain.
Maċtnaṁ, -aṁ, m., act of thinking, pondering.
Maide (gs. id., npl. -í, m.) rámha, an oar.
Maidir le, prep. phr., with regard to, as for.
Maiṫeaṁnas, -ais (pron. maiteaṁnas), m., forgiveness.
Maitias, -tiais, m., Matthias.
Maiṫim, -ṫeaṁ, v. tr., I forgive (do).

malaí, gs. id., f., "Molly."
malrac, -aig, npl. id., m., a boy, a male child.
mám, -áime, -áimeaca, f., (also -áma, npl. id., m)., the cup-like hollow in a mountain-side or between two mountains ("an cnoc 's an gleann, an mám.")
mama, gs. id., f., "Mamma."
maoin, -e, f., wealth, property.
maol, -oile, a., bald.
marbta, gsf. id., a., dead; i n-am marbta na hoidce, in the dead of night.
marmar, -air, npl. id., m., marble.
meangad gáire, m., a smile.
méar, -éir, npl. id., -anna, -aca, m., finger; rian mo méar, the mark of my fingers; níor bain sí méar dá srúin, she did not halt.
méidleac, -lige, -a, f., bleating, act of bleating; ag méidlig (méidleac in s. l.), bleating.
meidreac, -rige, a., cheerful, joyous.
méid, -e, m. and f., bulk, size, quantity; dá méid, however much.
méirín, gs. id., npl. -í, m., foxglove (*digitalis purpurea*).
mias, méise, -a, f., dish.
mínigim, -iugad, v. tr., I explain.
míniugad, -igte, m., act of explaining.
míol (gs. míl, npl. -íola, -íolta, m.) críonna, woodlouse, slater (*oniscus asellus*).
mion-dream, -a, -anna, m., a little group.
mion-duine, gs. id., npl. -daoine, m., small person, little one; mion-daoine . . . na coille, the little ones of the wood, the small inhabitants of the wood.
mionn, -a, npl. id., m., diadem.
mionnuigim, -ugad, v. tr. and intr., I swear, vow.
moc, -oice, a., early; used as noun in phr. ó moc na maidne, from early morning.
móide (=mó *plus* de), the more; ní móide, none the more, none the likelier.
monabar, -air, m., murmur, plaint.
motugad, -uigte, m., act of perceiving, feeling; perception.

Múr, -úir, npl. id., m., shower.
Muinċe, gs. id., npl. -ċí, f., necklace.
Múirneaċ, -niġe, a., darling.
Mullaċ, -aiġ, npl., -aiġe and -aċa, m., top, head; mullaċ a ċéile, on top of each other.

Náḋúrṫa, gsf. id., a., kindly.
Naiġín, gs. id., npl. -í, m., noggin, mug.
Nead, gs. neide, npl. neadraċa, f. (also neid, nid, npl. id. and -aċa, m.), nest.
Neaduiġim, -uġaḋ, v. intr., I nestle.
Néall, -éill, npl. -éallta, m., a "a wink" of sleep; níor ċodail sí néall, she did not sleep a wink.
Neaṁḋa, gsf. id., a., heavenly.
Neaṁ-ġnáṫaċ, -aiġe, a., unusual.
Niaṁraċ, -aiġe, a., brilliant, glittering.
Niġeaċán, -áin, m., act of washing.
Ní' mé (=ní ḟeadar mé ?), I don't know.
Noċtuiġṫe, gsf. id., a., stripped, naked.
Nó te (=nó tuige ?) in such phrases as nó te naċ dtáinig riḃ roiṁe seo, why did you not come sooner?
Nuige (with go), adv., until; go nuige seo, up to this, so far.

Oiḋeaḋ, -ḋiḋ, m., tragic fate.
Óigeanta, gsf. id., youngish, young-looking.
Ola (gs. id., npl. -í, f.) Déiḋeannaċ, Extreme Unction.
Olagán, -áin, npl. id., m., wail.
Olc, gs. uilc, npl. id., m., evil, spite; le corp uilc ar, through sheer spite against.
Ord, gs. uird, npl. id., m., religious order, friars, clergy; naċ dtaiṫiġeann ord ná aifreann, who frequents neither clergy nor Mass.
Osnaḋ (*pron.* es-naḋ), -aiḋ, npl. -aḋa, -aiḋe -aiḋeaċa, sigh.
Orlaċ, -aiġ, -aiġe, m., inch.

Paidreoireaċt, -a, f., act of praying.
Páiste, gs. id., npl. -í, m., a child; páiste fir, a male child.

párlúr, -úir, npl. id., m., parlour.
patáire, gs. id., npl. -í, m., a tender young living thing, a plump young child.
pearsa, -n, npl. -ain, f., person, body.
Peigí, gs. id., f., "Peggy."
péire, gs. id., npl. -í, m., pair, couple, two; i n-a bpéire is i n-a bpéire, by twos.
pictiúir (*pron.* pec-túr), -e, -í, m., picture.
píob, -íbe, -a, f., windpipe, throat.
píobaire na gríosaiġe (the "piper of the embers"), a fanciful name for the cricket (*gryllus domesticus*), properly, criocair, gs. id., m., in this district (also criogar, griollaċ, etc.)
plaitín, gs. id., m., the bare scalp of the head; go raiḃ plaitín innti, that she was bald.
plód, -óid, -a, m., a group, a crowd.
pluid, -e, -í, f., blanket.
préaċaim, -aḋ, v. tr., I nip, pinch; préaċfar leis an ḃfuaċt tú, you'll be "perished" with the cold.
préaċán na gcearc, the Hen-Harrier or (so-called) "Kite" (*circus cyaneus*).
puinnte, gs. id., npl. -í, m., point; ar an bpuinnte sin, at that moment.

Raiṫneaċ, -niġe, f., common female fern (*aspidium filix fœmina*).
Ríoṁaḋ, -ṁṫa, m., act of composing, inventing (a story, poem, etc.)
Riṫeaċt, -a, f., act of running, racing.
Roc, gs. ruic, npl. id., m., a wrinkle; ruic i n-a éadan, wrinkles in his face.
Ropaḋ, -pṫa, act of tearing, etc.; ag ropaḋ leis, "tearing away," running wild.
Ros, gs. ruis and -a, npl. id., m., promontory.
Ró-ḟlaċtṁar, -aire, a., too handsome.
Ró-uaiḃreaċ, -riġe, a., too proud.

Saiġead, -ġde, npl. id. and -dí, f., arrow.
Sáiṫim, -áṫaḋ, v. tr., I thrust, stick.
Sáiṫte, gsf. id., a., thrust, stuck.
Sáṫaċ, in constr. sáṫaċ galánta, sufficiently grand.

Saṁail, -ṁla, -ṁlaċa, f., likeness, similitude, comparison.
Seaċt, num., seven; seaċt mó, seven times greater.
Seanċus, -uis, m., act of telling stories, chatting.
Seans (Eng. "chance"), chance.
Sean-sgairt, -e, npl. id., f., a hearty shout, burst (gáire, of laughter).
Seilmide, gs. id., npl. -í, m., a snail.
Seirḃíseaċ, -sig, npl. id., m., servant.
Séis, -e, npl. id., f., strain (of music), sweetness; i séis ċoṁráiḋ, in earnest conversation.
Seod, -oid and -oide, npl. id. and -a, m. and f., a jewel, a valuable.
'Sér'd (=is é rud), "it is what," as in 'sér'd duḃairt an sagart, "it is what" the priest said, what the priest said was.
Sgáile, gs. id., npl. -í, f., shadow, haze; sgáile soluis, nimbus.
Sgairteaḋ, -tṫe, m., (in text), act of shedding, radiating, shining (of light).
Sgairtim, -teaḋ, v. tr., and intr. I squirt, etc.; sgairt an sagart ag gáiriḋe, the priest burst out laughing.
Sgála, gs. id , npl. -í, m., dish. vessel.
Sgallaḋ, -lta, m., act of blazing, shining brightly and warming (of the sun).
Sgáṫ, -a, m., fear, fright.
Sgaṫaṁ, -aiṁ, -aiṫte, m., span (genly. of time, but also of space); sgaiṫte, at times, sometimes.
Sgáṫán, -áin, npl. id., m., looking-glass.
Sgiorraḋ, -rṫa, m., act of gliding, skimming.
Sgiúraḋ, -rṫa, m., act of scouring.
Sgoilteaḋ, -lte, m., a split, a cleft.
Sgólaim, -aḋ, v. tr., I scour.
Sguabaḋ, -bṫa, m., act of sweeping, etc.; sguabaḋ leis amaċ, to be off out with himself.
Sguabaim, -baḋ, v. tr. and intr., I sweep; sguab leat, be off!
Sguraċ, -aiġ, npl. id., m., a lad.
Sileaḋ, -lte, m,. act of dropping, oozing; ag sileaḋ leis an gcloċar, flowing down and over the stones.

Sínim, -neaḋ, v. tr., I stretch; síneaḋ ar leic an teallaiġ í, she was "stretched" (*i.e.* she fell) on the hearthstone.

Siogán, -áin, npl. id., m., ant (*formica*).

Siosgaḋ, -gṫa, m., act of dropping, shedding; ag siosgaḋ cainnte, chatting, chattering.

Siubal (-ail, m.) lae, in phr. i do ṡiubal lae, in your day's walk.

Slaċt, -aiċt, and -a, m., comeliness, good appearance.

Slinneán, -áin, npl. id., m., shoulder, shoulder-blade.

Sméiteaḋ, -dṫe, m., act of winking; le sméid-eaḋ do ṡúl, while you'd be winking.

Smid, -e, -í, f., a syllable, a word; gan smid airti, without a word.

Smigeaḋ (-iḋ, m.) gáire, a smile.

Sos, -a, m., cessation; ní sos dóiḃ, they do not rest.

Spalpaḋ, -pṫa, m., act of beating, bursting forth; an ġrian ag spalpaḋ, the sun shining brightly.

Spás, -áis, m., interval of time, respite.

Spraoiḋ, gs. id., f., "spree," game, play (the common word in the district for plays and games of all sorts).

Srannaḋ, -nta, m., act of snoring.

Sruiṫleán, -áin, npl. id., m., streamlet.

Staic, -e, -eanna, f., "stack"; i n-a ṡeasaṁ . . . i n-a staic, "standing like a stack," *i.e.* stiff and awkward.

Stócaċ, -aiġ, npl. id., m., a lad; stóicín, gs. id., m., a little lad.

Stoirmeaṁail, -aṁla, a., stormy.

Strainséara, gs. id., npl. -aí, m., a stranger.

Stróiceaḋ, -ċṫe, m., act of tearing.

Stuaic, -e, -eanna, f., pinnacle.

Súgraḋ, -arṫa, m., act of playing, disporting; ag súgraḋ di féin, playing.

Súil, -e, npl. id., f., eye; a leaṫ-ṡúil, her single eye (see *s.v.* a); ag cur na súl trí, staring fixedly at.

Taca, indecl., m., a point of time; bliaḋain an taca sin, that time twelvemonths.

Taimín, gs. id., m., little Tom, "Tomeen;" the t is the t of English "Tom" (cf. tae, the t of which is also the t of English).
Taisteal, -til, npl. id., journey, travel; act of journeying, traversing.
Taiṫiġim, -ġe, v. tr., I practise, frequent.
Talaṁ, gs. -ṁan and -aiṁ, npl. -lta, f. and m., land.
Taodaċ (*pron.* taḋadaċ), -aiġe, a., hot-tempered.
Ṫar é (elsewhere, ar é, nár é), inasmuch as, for the reason that; ṫar é ní raiḃ aon ċainnt ag Taimín go fóill, inasmuch as Tomeen was not yet able to talk.
Tar 'éise (=tar a éisiḃ), after.
Tárrṫáil, -ála, f., act of saving, preserving.
Tárrṫuiġim, -uġaḋ, v. tr., I save, preserve.
Taoḃ, -oiḃe and -oiḃ, npl. -a, f. and m., side; taoḃ tíre, countryside.
Taoḃuiġim, -uġaḋ, v. tr. and intr., I approach.
Teaċ an ṗobail, m., the church, the "chapel."
Teaċtaire, gs. id., npl. -í, m., messenger.
Téaluiġim, -uġaḋ, v. intr., I "steal," move stealthily.
Teann, -einne, and -ta, m., strain, violence; le teann faitċíos, with excess of fear, in sheer fright.
Teannaim, -aḋ, v. tr. and intr., I draw, strain.
Teannta, gs. id., npl.-í, m., strait, difficulty, fix.
Teara uait (also teannam uait, tealla uait, tarra uait), come on.
Téiṫeaḋ, -ṫṫe, m., act of warming.
Ṫiar aduaiḋ (sic. in Connemara, rather than ṫiar-ó-tuaiḋ or ṫiar-ṫuaiḋ), north-west.
Timpiste, gs. id., npl. -í, f., disaster.
Tioḋlacaim, -aḋ, v. tr., I offer, bestow.
Tiománaim, -áint, v. tr. and intr., I drive; ṫiomáin toirt ḃeag duḃ andeas, a small dark body approached from the south.
Tnúṫán, -áin, m , hope, expectancy; b'ḟada ḋí ag tnúṫán leo, she had been long coveting them.
Toċt, -a, npl. id. -aí and -anna, m., stoppage of speech (on account of emotion); ḃí toċt i n-a ġlór, his voice shook.
Tógáil, -ála, f., act of raising; ag tógáil na háite tar éis an ḃricfasta, clearing away the table after breakfast.

Tóig, dialect. for tóg.

Toirbrim, -irt, and -beart, v. tr., I offer.

Toirċim, -e, f., drowsiness, heaviness, (of slumber); toirċim suain, a deep slumber.

Toirt, -e, -eanna, f., bulk, object.

Toṁaisim, toṁas, toṁais, v. intr., I guess.

Toṁas, -ais, npl. id. and -aiseanna, m., a riddle.

Tormán, -áin, npl. id., m., noise.

Tosuiġim, -uġaḋ, -aiġe, v. tr. and intr., I commence; ṫosuiġ [sé] air, he commenced.

Traoċaḋ, -ċta, m., weariness, act of growing weak.

Tráṫ, -a, npl. id. and -anna, m., time, season; ḃí . . . aici tráṫ, she had . . . once upon a time; tráṫ dá ṡaoġal, at one period of his life.

Tráṫaṁail, -ṁla, a., timely.

Tráṫnóna (*pron.* locally tránṫóna), gs. id., npl. -nta, and -í, m., evening; tráṫnóinín, dim., late evening.

Treabaḋ, -bṫa, m., act of ploughing (figuratively of traversing the deep).

Treaṫan-ṁór, -óire, a., mighty, swelling (of billows).

Ṫríd síos, adv. phr., right through, from beginning to end.

Triopallaċ, -aiġe, a., ringleted, clustering (of hair).

Triṫeaṁ, -ṫim, -ṫí, m., a fit; i dtriṫíb gáire, in fits of laughter.

Truaġán, -áin, npl. id., m., a wretch, an unhappy person, a *misérable*.

Tuairt, -e, npl. -eaċa, and -eanna, f., a report, a loud fall.

Tuargain, -ana, f., act of beating, smiting.

Tubaiste, gs. id., f., mischief, misfortune.

Tugaim: among its idiomatic uses note ṫug sé an doras amaċ air féin, he went out on the door; ṫug sí teaċ an tsagairt pobail di féin, she reached the parish priest's house (do is in use in this construction, though ar is commoner),

Tuigseanaċ, -aiġe, a., intelligent, sagacious, discerning.

Tuirlingim, tuirling. v. intr., I descend.
Túirse, comp. and superl., sooner; in phr. ċoṁ túirse agus, as soon as (apparently a confusion of ní túirse 'ná and ċoṁ luaṫ agus)
Túlán, -áin, npl. id., m., kettle.

Uair, -e, -eannta, f., hour, time; weather.
Uaṫṁar, -aire, a., fearful, terrible.
Uċt, -a, npl. id., m., bosom; ar uċt (with gen. of noun and go with verb), on account of, in virtue of.
Uḋaċt, -a, -anna, f., will, bequest; fágaim le huḋaċt, I declare, I protest.
Údan, dialect for úd, demons. a., yonder.
Uṁluġaḋ, -uiġṫe, m., act of bowing.
Urlaḃra, gs. id., m., faculty of speech.
Urramaċ, -aiġe, a., reverent.

·A·ĊRÍOĊ·



An Cló-Ċumann, Teo.,
Baile Áṫa Cliaṫ.